

**İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ**

Yıl 12 Sayı 1 - Haziran 2026
Volume 12 Issue 1 - June 2026

Genel DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018
Cilt 12 Sayı 1 DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/2026.1201

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

ISSN : 2149-5890 / E-ISSN 2757-5209

Sahibi

Prof. Dr. Mustafa AYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Zeynep AKYAR

Editör/Editor

Doç. Dr. Şaban Cankat TAŞKIN

Editör Yardımcıları/Associate Editor

Dr. Öğr. Üyesi Dilara BAYTAROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYHAN

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör/Administrative Coordinator

Dr. Öğr. Üyesi Burak SÖNMEZER

Türkçe Redaksiyon/Turkish Proofreading

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYHAN

İngilizce Redaksiyon/English Proofreading

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYHAN

Grafik Tasarım/Graphic Design

Başak GÜNDÜZ

Dil/Language

Türkçe

Yayın Periyodu/Publication Period

Yılda iki sayı: Haziran & Aralık

Yıl 12 Sayı 1 - Haziran 2026

Volume 12 Issue 1 - June 2026

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38, Sefaköy, 34295

Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0212 444 1 428 - 23410

Fax: 0212 425 57 97

Web: www.aydin.edu.tr

E-mail: hukukdergi@aydin.edu.tr

Baskı/Printed by

Levent Baskı Merkezi - Sertifika No: 35983

Adres: Emniyetevler Mahallesi Yeniçeri Sokak No:6/A

4. Levent / İstanbul, Türkiye

Tel: 0212 270 80 70

E-mail: info@leventbaskimerkezi.com

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ufuk AYDIN

Prof. Dr. Vahit DOĞAN

Prof. Dr. Murat Volkan DÜLGER

Prof. Dr. M. Tevfik GÜLSOY

Doç. Dr. Şaban Cankat TAŞKIN

Dr. Öğr. Üyesi Dilara BAYTAROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYHAN

Bilimsel Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ayhan DÖNER, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ayşe Nur TÜTÜNCÜ, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ayşe Füsün ARSAVA, Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Berrin AKBULUT, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Cavid ABDULLAHZADE, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Cemil KAYA, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ebru CEYLAN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ekrem KURT, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Elif UZUN, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Emre ESEN, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Enver BOZKURT, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ercan AKYİĞİT, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ertan DEMİRKAPI, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Fulya ERLÜLE, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Gökhan GÜNEYSU, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

- Prof. Dr. Gürkan SERT**, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Hacı KARA, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hakan KARAKEHYA, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Haluk BURCUOĞLU, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Halük Hâdi SÜMER, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Halük Nami NOMER, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Havva KARAGÖZ, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. İpek SAĞLAM, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. İsmail KAYAR, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. İsmail Yılmaz ASLAN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet Tevfik GÜLSOY, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Muhammed Fatih UŞAN, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Murat ATALI, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Murat TOPUZ, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Murat Volkan DÜLGER, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Musa AYGÜL, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. Öğuz Sadık AYDOS, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Ömer Adil ATASOY, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Selami KURAN, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Selçuk ÖZTEK, FSM Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Seydi KAYMAZ, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Sibel ÖZEL, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Ufuk AYDIN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Umur YENİOCAK, İstanbul Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Veli Özer ÖZBEK, İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Yeliz BOZKURT GÜMRÜKÇÜOĞLU, İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Yusuf ALPER, Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. Zehra Gönül BALKIR, Kıbrıs İlim Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Zehreddin ASLAN, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Aysun BEYDOLA, Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Cüneyt PEKMEZ, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Gizem PERÇİN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Hakkı Hakan ERKİNER, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Hüseyin BİLGİN, Konya Bölge İdare Mahkemesi
Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Muhammed DEMİREL, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Murat Can ATAKAN, Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Neslihan GÖKTÜRK, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Hakkı Hakan ERKİNER, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Nuri ERDEM, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Pakize Ezgi AKBULUT, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Sami KOCABIYIK, Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Üyesi Şaban Cankat TAŞKIN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi

- Dr. Öğr. Üyesi Aslı TOPUKÇU İDUĞ*, Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ashlan ÖZTEZEL, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Atakan UZUN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Aysen ÇİLENTİ KONURALP, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Buket ABANOZ ÖZTÜRK, İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Burçak TATLI, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Büşra ERDEM, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Derya KESKİNCİ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Elif ŞEN BOYNUEĞRİ, Çankırı Karatekin Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Elif YAVUZ TANAYDIN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Emrah ÇETİN, Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ender DEMİR, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Evrim KERMAN, Özyeğin Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Gizlem TURAN TIRYAKI, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hakan GÜNDÜZ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hande DOĞAN, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hayriye Şen DOĞRAMACI, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İclal DAĞLIOĞLU ŞANLI, Süleyman Demirel Üniversitesi İkt. ve İdari Bilimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İlhan YİĞİT, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Kemal ATASOY, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Kemale Leyla BİNGÖL, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap İpek İŞLETEN, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem TÛTÛNCÛ, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cahit GÛNEL, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Nilgün BAŞALP YILDIRIMGÛRK, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Orhan Emre KONURALP, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Özge KURU, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Pınar YAŞAR ŞATIROĞLU, Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Nur BAĞRIAÇIK SİMİL, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Seda ERGÛNEŞ EMRAĞ, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Semih YUMAK, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba SEMERCİ VURALOĞLU, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi

İçindekiler

Araştırma Makalesi

AİHS'nin Extraterritorial Göç Denetiminde Etkinliği

The Effectiveness of the ECHR in Controlling Extraterritorial Migration

Prof.Dr. Ayşe Füsün Arsava.....1

TMK'nun 236. Maddesinin Düzenlemesi ve Artık Değer – Katılma Alacağı Konusunda Bir Deneme

An Essay On The Regulation of Article 236 Of The Turkish Civil Code And The Issue of Surplus Value – Participation Claim

Prof.Dr. Haluk BURCUOĞLU.....19

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Cedaw) Denetim Usulleri ve Türkiye Uygulaması

The Monitoring Procedures of The Convention On The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Cedaw) And Its Implementation In Türkiye

Arş. Gör. Anıl ERGUN GÜVEN.....43

Doi Listeleri - DOI Numbers

Genel DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018

Cilt 12 Sayı 1 DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/2026.1201

AİHS'nin Extraterritorial Göç Denetiminde Etkinliği

The Effectiveness of the ECHR in Controlling Extraterritorial Migration

Prof.Dr. Ayşe Füsün Arsava

10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v012i1001

TMK'nun 236. Maddesinin Düzenlemesi ve Artık Değer – Katılma Alacağı Konusunda Bir Deneme

An Essay On The Regulation of Article 236 Of The Turkish Civil Code And The Issue of Surplus Value – Participation Claim

Prof.Dr. Haluk BURCUOĞLU

10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v012i1002

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Cedaw) Denetim Usulleri ve Türkiye Uygulaması

The Monitoring Procedures of The Convention On The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Cedaw) And Its Implementation In Türkiye

Arş. Gör. Anıl ERGUN GÜVEN

10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v012i1003

Editörden

Merhaba,

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi bu sayısı ile yayın hayatına devam ediyor.

Temel yayın dili Türkçe olan Dergimiz, Dergipark üzerinden makale kabul eden ve kör hakemlik esasına göre çalışan bir dergidir. Ancak dergimiz, hakemsiz makale de kabul etmektedir. Dergimizin tanınmış endekslerde taranması için çabalarımızı sürdürüyoruz.

Hukukun her alanındaki makaleleri kabul eden dergimiz, hem hukuk uygulamasına hem de teorisine ışık tutan akademik çalışmaları kabul etmektedir.

Danışma ve Yayın Kurullarını genel olarak muhafaza eden Dergide Editörlüğü bu sayıda Doç. Dr. Şaban Cankat TAŞKIN, yardımcılıklarını ise Dr. Öğr. Üyesi Dilara BAYTAROĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYHAN üstlenmiştir. Dergimizin hakem listesine yeni isimler de eklenmiştir.

Dergimizin bu sayısında üç adet hakemli makale bulunmaktadır.

Bunlar sırasıyla Prof.Dr. Ayşe Füsun ARSAVA tarafından kaleme alınan “*AİHS’nin Extraterritorial Göç Denetiminde Etkinliği*” başlıklı araştırma makalesi; Prof.Dr. Haluk BURCUOĞLU tarafından kaleme alınan “*TMK’nun 236. Maddesinin Düzenlemesi ve Artık Değer- Katılma Alacağı Konusunda Bir Deneme*” başlıklı araştırma makalesi ve Arş. Gör. Anıl ERGUN GÜVEN tarafından kaleme alınan “*Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Cedaw) Denetim Usulleri ve Türkiye Uygulaması*” başlıklı araştırma makalesidir.

Dergiye yazar olarak katkıda bulunmuş, hakemlik ve editör yardımcılığı görevini üstlenmiş tüm meslektaşlarıma teşekkür ediyor; 2026 yılı Haziran sayımızın tüm okuyuculara yararlı olmasını diliyorum.

Doç. Dr. Şaban Cankat TAŞKIN

Editör

Araştırma Makalesi / Research Article

AİHS'nin Extraterritorial Göç Denetiminde Etkinliği

The Effectiveness of the ECHR in Controlling Extraterritorial Migration

Prof.Dr. Ayşe Füsün Arsava*

Öz:

AİHS'nin (*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*) 1.maddesi sözleşme tarafı devletleri sözleşmenin birinci bölümünde yer alan hak ve özgürlükleri kendi yetki alanları (Jurisdiksiyon alanı) içinde bulunan herkese tanımakla yükümlü kılmaktadır. Gerek AİHS metninde, gerekse AİHM (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi*) kararlarında sözleşmede yer alan hakların ve özgürlüklerin temin edileceği jurisdiksiyon alanına ilişkin olarak şimdiye dek tam bir açıklık getirilmemiş olması Avrupa Göç Hukuku bağlamında da jurisdiksiyon bağı tartışmalarına yol açmaktadır. AİHM jurisdiksiyon konusundaki kararlarında prensip olarak ülkesellik yaklaşımını esas almakla beraber, extraterritorial (*ülke dışı*) göç denetiminde etkin kontrol kriterini esas aldığı görülmektedir. Makalede jurisdiksiyon alanının ülkesellik yaklaşımına göre tespitinde gerekli kabul edilen kriterlere ve AİHM'nin extraterritorial göç denetiminde esas aldığı etkin kontrol kriterine ve bu bağlamda verdiği kararlara ışık tutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ülkesellik yaklaşımı, Kapsamlı denetim, Etkin Kontrol, Jurisdiksiyon Bağı, Göç Denetimi Anlaşmaları

*Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
e-posta: fusun.arsava@atilim.edu.tr; mahmutarsava@hotmail.com
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-2275-7664>

Abstract:

Article 1 of the ECHR (*European Convention on Human Rights*) obligates States parties to recognize the rights and freedoms set forth in Chapter 1 of the Convention to everyone within their jurisdiction. The lack of complete clarity regarding the jurisdiction area within which these rights and freedoms are guaranteed, both in the text of the ECHR and in the judgments of the ECtHR (*European Court of Human Rights*) has led to debates on the jurisdiction link in the context of European migration law. While the ECtHR generally adopts a territorial approach in its decisions on jurisdiction, it appears to prioritize the criterion of effective control in the control of extraterritorial migration. This article sheds light on the criteria deemed necessary for determining the jurisdiction area according to the territorial approach, and on the ECtHR's effective control criterion in the control of extraterritorial migration and its decisions in this context.

Keywords: *Territoriality approach, Comprehensive Audit, Active Control, Jurisdiction Link, Migration Control Agreements*

Giriş

Açık denizde acil yardımdan kaçınma yahut mültecilerin Avrupa dışında tutulması için üçüncü devletlerle yapılan işbirliği anlaşmalarının gösterdiği gibi Avrupa göç politikası sığınma arayanların mümkün olduğu kadar hedef ülkeye varmalarının engellenmesine odaklanmıştır¹. Extraterritorial nitelikli önlemlere AİHS'nin uygulanma olanağının bulunup bulunmadığı sorusu yalnız AİHM'yi değil, ABAD'yi de son zamanlarda en çok meşgul eden konulardan birisidir. AİHS'nin 1.maddesinde yer alan jurisdiksiyon kavramına ilişkin AİHM'nin çok sayıda kararı olmasına karşın, jurisdiksiyon kavramının içeriği henüz tam olarak açık şekilde ortaya konulamamıştır. AİHM insan haklarının Extraterritorial uygulanma alanını dar yorumlama eğilimindedir². AİHM prensip olarak ülkesel jurisdiksiyonu kabul etmekle beraber, uyuşmazlık konusuna ve somut durumun koşullarına göre bu yaklaşımına istisnalar getirmektedir³. AİHM'nin bu çerçevedeki istikrarsız tutumu AİHS'nin extraterritorial alanlarda geçerliliğinin öngörülebilir şekilde ortaya konulması gereksinimini karşılamamaktadır⁴.

Literatürde de Jurisdiksiyon kavramının içeriği konusunda tam bir uzlaşma bulunmamaktadır. Temel hak boşluklarını önlemek için kapsamlı jurisdiksiyon yaklaşımını savunanlar yanı sıra⁵, devletlerin münhasıran sorumlu-

¹ CANTOR, David et al.: Externalisation, Access to territorial asylum, and International law, IJRL, 34 (1), 2022, s.120-156; MORENO-LAX, Violeta/GIUFFRÉ, Mariagiulia: The Raise of Consensual Containment: From "Contactless Control" to "Contactless Responsibility" for Froced Migration Flows, bkz: Singh S. Juss (ed.), Research Handbook on International Refugee Law, Cheltenham, 2018, s.82-108; GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas/HATHAWAY, James C.: Non-Refoulement in a World of Cooperative Deterrence, Col J Transnatl L. 53(2), 2015, s.235-284; GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas/TAN, Nikolas Feith: Extraterritorial Migration Control and Deterrence, bkz.: Costello/Foster/McAdam (eds.), Oxford Handbook in International Refugee Law, Oxford, 2021, s.502-517; COSTELLO, Cathryn/MANN, Itamar: Border Justice: Migration and Accountability for Human Rights Violations, GLJ, 21, 2020, s.311-334)

² KÄLIN, Walter/KÜNZLI, Jörg: Universeller Menschenrechtsschutz. Der Schutz des Individuums auf globaler und regionaler Ebene, 3.bası, Baden-Baden, 2013, s.143-159; OLLINO, Alice: The 'capacity-impact' model of jurisdiction and its implications for States' positive human rights obligations, Questions of International Law, 9, 2022, s.81-100; RAIBLE, Lea: Extraterritoriality between a Rock and Hard Place, Questions of International Law, 82, 2021, s.7-29; MILANOVIC, Marko: From Compromise to Principle: Clarifying the Concept of State Jurisdiction in Human Rights Treaties, Human Rights Law Review, 8(1), 2008, s.411-448)

³ EGMR, Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights, updated on 31 August 2022, s. 16-33, bkz.: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_1-eng (son erişim 5.3.2026)

⁴ MALLORY, Conall: A second coming of Extraterritorial jurisdiction at the European Court of Human Rights?, Questions of International Law, 82, 2021, s.31-51; GIUFFRÉ, Mariagiulia: A Functional-Impact Model of Jurisdiction: Extraterritoriality before the European Court of Human Rights, Questions of International Law, 2021, s. 53-80; RAIBLE: s.26-29)

⁵ MILANOVIC, Marko: Extraterritorial Application of Human Rights Treaties: Law, Principles, and Policy, Oxford, 2011; MORENO-LAX, Violeta: The Architecture of Functional Jurisdiction: Unpacking Contactless Control - On Public Powers, SS and Others v. Italy, and the "Operational Model", GLJ 21, Vol. 21, Special Issue 3, Cambridge University Press, 2020, s.385-416; GIUFFRÉ: s.61; SHANY,Yuval: Taking Universality Seriously: A Functional Approach to Extraterritoriality in International Human Rights Law, The Law & Ethics of Human Rights, 7(1), 2013,

luklarını taşıdıkları vatandaşları bakımından insan haklarını temin etme mükellefiyeti olduğunu ve devletlerin dış politika alanındaki çıkarlarının jürisdiksiyonun dar yorumlanmasını gerektirdiğini savunanlar da bulunmaktadır⁶. Makalede AİHM'nin AİHS'nin extraterritorial uygulanabilmesi için gerekli kabul ettiği ülkesel jürisdiksiyon kriterleri, bu kriterlerin istisnaları ele alınmakta ve AİHM'nin göç hukuku bağlamında oluşturduğu içtihadı yer verilmektedir.

I. Jürisdiksiyonun Kabulü İçin Ülkesel Egemenlik Gerekliliği

Jürisdiksiyonu dar yorumlayan yaklaşıma göre devletler ülkelerinde etkin ve kapsamlı kontrol olanağına sahip oldukları nispette egemen olarak kabul edilmektedir. Etkin kontrol devletlerin yetkilerini karşı koymalara rağmen kullanabilmeleri durumunda kabul edilmektedir. Kapsamlı kontrol ise devlet yetkilerinin ülkedeki kişileri ve onların eylemlerini tümüyle, bütünüyle kapsamı anlamını taşımaktadır⁷. Çağdaş devletlerde bireyler meşru kabul ettikleri yönetimin öngördüğü kurallara uyarlar. Yönetimin meşruiyet dayanakları farklı olsa da ülkesel egemenlik alanı etkin ve kapsamlı kontrol yetkisi kullanılan, bireylerin prensip olarak yetki kullanımına itaat ettiği, devlet-birey arasında kurumsal bir hiyerarşik ilişkinin bulunduğu alan olarak tanımlanmaktadır. Etkin kontrol, kapsamlı kontrol ve buna bağlı olarak ortaya çıkan normatif denetim yetkisi bu bağlamda jürisdiksiyon kavramının içeriğini belirleyen unsurlar olarak kabul edilmektedir⁸. Etkin ve kapsamlı kontrol kriterlerine istinaden devletle birey arasında bir bağ olduğu nispette jürisdiksiyon koşulları gerçekleşmiş olmaktadır. Bu durum ülkede bulunan kişiler bakımından olağan olan durumdur. Bu kişilerin devletin jürisdiksiyon alanında (*ülkesel egemenlik alanında*) bulunduğu kabul edilmektedir. Extraterritorial alanda bulunan kişiler bakımından jürisdiksiyonun kabul edilmesi ise ülkesel egemenlik unsurlarının kanıtlanmasına bağlıdır⁹.

A. Etkin kontrol - Kapsamlı Kontrol Unsuru

AİHM extraterritorial alanda bulunan kişilere AİHS'nin uygulanabilirliğini

s. 47-71; GOLLER, Laura: A Right to Come Within State Jurisdiction Under Non-Refoulement? Interpreting Article 1 of the European Convention on Human Rights in Good Faith Within the Context of Extraterritorial Migration Control, *GoJIL*, 14(1), 2024, s.63-90

⁶ BESSON, Samantha: The Extraterritoriality of the European Convention on Human Rights: Why Human Rights Depend on Jurisdiction and What Jurisdiction Amounts to, *Leiden Journal of International Law*, 25, 2012, s. 857-884; OLLINO: s.90 vd.

⁷ WEBER, Max: *Wirtschaft und Gesellschaft*, 5.bası, Tübingen, 1985, s.28 vd.

⁸ BESSON: s.872-874

⁹ BESSON: s.870

extraterritorial alanda bulunan bireylerin yurisdiksiyonu iddia edilen devletle yargı veya soruşturma prosedürü¹⁰, yahut aile bireylerinin veya taşınmazın bulunması¹¹, yahut finansal taleplerin bulunması gibi nedenlerle yurisdiksiyon bağı oluşturan bir ilişki içinde olması koşuluna bağlamaktadır¹². AİHS'nin extraterritorial alanlarda uygulanması bu durumlarda doğal karşılanmakta, AİHS'nin 1.maddesinin amaç ve hedefi ışığında extraterritorial alanda bulunan kişilerin AİHS tarafı devletin yurisdiksiyon alanı içinde olduğu kabul edilmektedir¹³. Söz konusu ilişkiler bağlamında devletle yurisdiksiyon bağına kabulü için devletin extraterritorial kişiler üzerinde kapsamlı kontrol yetkisi gerekli görülmemektedir. AİHS devletleri ile kurulan değişik ilişkilere istinaden kişiler nerede bulduklarından bağımsız olarak AİHM'nin nezdinde dava açabilmektedir. Bu durum kapsamlı kontrolün bulunmadığı durumlarda da AİHS devletlerinin yurisdiksiyonunun iddia edilebildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumlarda uyumsuzluk konusu bağlamında AİHS tarafı devletin etkin kontrole sahip olması yurisdiksiyon bağı için yeterli görülmektedir. Bu çerçevede yurisdiksiyon iddiasının dayanağını oluşturan bağına hayati bir nedene istinat etmesi gerekli görülmemektedir. Önemli bir nedene istinaden devletle yurisdiksiyon bağı olduğu (*örneğin gözetli durumu*) iddia edilebileceği gibi, yurisdiksiyonu iddia edilen devletin ülkesinde taşınmazın bulunması da yurisdiksiyon iddiasına dayanak olabilmektedir¹⁴. Extraterritorial bireyler bu örneklerde olduğu gibi AİHS tarafı devletin egemenliğine sınırlı şekilde tabî olsalar da AİHS muvacehesinde kurulan ilişki bağlamında ilgili insan haklarını iddia edebilmektedir. AİHS'de yer alan diğer insan hakları için bu bağlamda yurisdiksiyon iddiası kabul görmemektedir. Extraterritorial bireylerin AİHS muvacehesinde bu şekilde kısmî sujelik elde etmesi günümüzde AİHM'nin yerleşik içtihadı ha-

¹⁰ bkzn.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 14.12.2006 - 1398/03 (Markovic and Others v. Italy), RJD 2006-XIV; bkzn.: EGMR, Urteil v. 29.1.2019 - 36925/07 (Güzelyurt and Others v. Cyprus and Turkey), ECLI:CE:ECHR:2019:0129:JUD003692507; bkzn.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 16. 2.2021 - 4871/16 (Henan v. Germany), ECLI:CE:ECHR:2021:0216:JUD0006487116

¹¹ bkzn.: EGMR, Urteil v. 23.6.2009 - 27651/05 (Minasyan and Semerjyan v. Armenia), ECLI:CE:ECHR:2009:0623:JUD002765105; bkzn.:EGMR, Urteil v. 29.6.2006 - 26937/04 (Treska v. Albania and Italy), ECLI:CE:ECHR:2006:0629:DEC002693704; EGMR, Urteil v. 3.3.2005 - 60861/00 (Manoilescu and Dorescu v. Romania and Russia), ECLI:CE:ECHR:2005:0303:DEC006086100

¹² EKMR, Entsch. v. 3.4.1989 - 196/1985 (İbrahim Gueye and Others v. France), Serie A Nr.90; EGMR, Urteil v. 9.7.2009 - 11093/07 u.a. (Tarnopolskaya and Others v. Rusşsa), ECLI:CE:ECHR:2009: 0709 JUD001109307 ; EGMR, Urteil v. 6.11.2009 - 36963/06 u.a. (Zouboulidis v. Greece), ECLI:CE:ECHR: 2006:1214:JUD003696306)

¹³ Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin anlaşmaların amaç ve hedeflerinin esas alınarak yorumlanmasını öngören 31.maddesi için bkzn.: KÄLIN/ KÜNZLI: s.143-159; OLLINO: s.81 vd.; RAIBLE: s.7 vd.

¹⁴ bkzn.:EGMR, Urteil v. 23.6.2009 - 27651/05 (Minasyan and Semerjyan v. Armenia), ECLI:CE: ECHR:2009:-0623:JUD002765105; bkzn.: EGMR, Urteil v. 29.6.2006 - 26937/04 (Treska v. Albania and Italy); bkzn.: EGMR, Urteil v. 3.3.2005 - 60861/00 (Manoilescu and Dobrescu v. Romania and Russia), ECLI:CE:ECHR:2005:-0303:DEC006086100

line gelmiştir. Bu tablo AİHM'nin AİHS'de öngörülen hakların ya tamamen uygulanacağı, ya da tamamen uygulanmayacağı yönünde geliştirdiği eski içtihadından vazgeçtiğini ortaya koymaktadır¹⁵. Birey uyumsuzluk konusu bağlamında davalı AİHS tarafı devletin egemenlik yetkisine tâbi olduğu nispette AİHS'nin tüm haklarını olmasa da uyumsuzluk konusuna ilişkin haklarını iddia etme olanağına sahip olmaktadır.

Devletlerin kapsamlı kontrol için donanım ve personele ihtiyacı vardır. Kapsamlı kontrolü devletler bu nedenle prensip olarak ancak kendi ülkelerinde gerçekleştirebilmektedir. Kapsamlı kontrol ülkesel egemenliğin bir gereği olsa da, yurisdiksiyon bağının kabulü için kişiler üzerinde her münferit durumda kapsamlı kontrol sağlanması gerekmemektedir. AİHM'nin kapsamlı kontrol olmamasına karşın yukarıda işaret edilen örneklerde olduğu gibi etkin kontrolü esas alarak kendini yetkili kabul ettiği durumlarda (*within jurisdiction*) iddia edilen hak ihlâlinin AİHS muvacehesinde denetimi mümkün olmaktadır. Devletin bu bağlamda kişi üzerinde etkin kontrol sağlanması yeterli kabul edilmektedir. Yurisdiksiyon bağının etkin kontrole istinaden oluştuğu durumlarda kişi üzerinde kapsamlı kontrol değil, somut durumda etkin kontrol yurisdiksiyon bağı için gerekli unsur teşkil etmektedir. Aksi bir görüşün AİHS'nin 1.maddesinde öngörülen yurisdiksiyon yaklaşımı ile örtüşmeyen bir AİHM içtihadına yol açması kaçınılmazdır¹⁶.

B. Normatif Kurallara Bağlılık

Devletlerin ülkesel egemenlikleri bireylerin meşruiyetini kabul ettikleri yönetimin öngördüğü kurallara ihtiyari olarak uymasına dayanmaktadır. AİHS devletleri hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan haklarına saygı değerlerini benimseyen devletlerdir. Bu değerler yönetimin meşruiyet dayanağıdır. AİHS'nin 1.maddesinde yer alan yurisdiksiyon kavramının tanımında meşruiyet unsuruna açıkça yer verilmemesi bu unsurun somut durumda yurisdiksiyon kriteri olarak kabul edilmesine engel teşkil etmemektedir. Bu unsurun göz ardı edilmesinin devletlerin insan hakları anlaşmalarından saparak yurisdiksiyon iddialarının muhatabı olmaktan kurtulmalarına, insan hakları ile bağlı bir yönetim yerine egemenliklerini insan hakları yükümlülükleri ile bağlı olmadan ölçsüz kullanmalarına yol açma olasılığı vardır. Böyle bir

¹⁵ bkz.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 12.12.2001 - 52207/99 (Bankovik and Others v. Belgium and Others), ECLI:CEECHR:2001:1212DEC005220799, Rn.75; bkz.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CEECHR:2011: 0707JUD005572107, Rn. 136 vd.

¹⁶ bkz.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 12.12.2001 - 52207/99 (Bankovik and Others v. Belgium and Others), ECLI:CEECHR:2001:1212DEC005220799, Rn.75

durumda kişilerin insan hakları iddiaları yapması, dış politika ilişkilerinin insan hakları standartları içinde yürütülmesi olası değildir. Çağdaş devletlerde kurallara dayalı etkin kontrol ülkesel egemenliğin dayanağı olarak kabul edilmektedir.

Kişiler prensip olarak yaşadıkları devletin jurisdiksiyonuna tâbidir. Bu prensip genel olarak geçerli olmakla beraber istisnai durumların ortaya çıkması mümkündür. Devletlerin istisnai olarak tamamen veya kısmen ülkesel egemenlik kaybına uğradığı somut durumlarda kapsamlı kontrol kriterinde eksiklik ortaya çıkmaktadır. İşgal gücünün bir bölgede kontrolü ele geçirmesi durumunda devletin ülke geneli bakımından kapsamlı jurisdiksiyonundan söz edilmesi mümkün değildir. Yine örneğin A ülkesinde yerleşik bir kişinin B ülkesindeki arsası üzerinde inşaat yapmak istemesi bağlamında ortaya çıkan uyumsuzlukta jurisdiksiyon konu itibarı ile kişinin yerleşik olduğu ülke devletine değil, taşınmazın bulunduğu ülke devletine ait olmaktadır. Bu durum kişinin yerleşik olduğu devlet bakımından kısmî jurisdiksiyon kaybı anlamı taşımaktadır.

AİHS'nin 1.maddesi sözleşmede öngörülen insan hakları konusunda AİHS devletlerinin jurisdiksiyona sahip olduklarını kabul etmektedir. Bunun sonucu AİHS devletleri anlaşmanın amaç ve hedefleri ışığında gerek ülkesel, gerekse extraterritorial olarak etkin ve kapsamlı kontrol kriterleri ışığında AİHS'den doğan insan hakları yükümlülüklerini sadakat ve iyi niyetle yerine getirmekle mükellef kabul edilmektedir. AİHS'nin amacı ilk sırada birey haklarının üstün otoriteye sahip devlete karşı korunması olarak değil, insan hakları mükellefiyetini yerine getiren yönetimlerin bireyler nezdinde saygınlığını sağlayarak Avrupa kamu düzeninin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle jurisdiksiyon kriterlerinde gerek kişiler, gerekse konular bakımından ortaya çıkan eksikliklerin AİHS'nin amaç ve hedefleri ışığında AİHM yetkisi dâhilinde yorumlarla ("*within their jurisdiction*") telafi edilmesi büyük önem taşımaktadır.

C. Etkin Kontrol Unsuru - Devlet ve Birey Arasındaki Hiyerarşik İlişki

AİHS muvacehesinde hak iddia eden bireyin devletin etkin kontrolünde olması AİHS'den doğan mükellefiyetlerin yerine getirilmesi bağlamında üçüncü unsur olarak kabul edilmektedir. Bu unsur devletin somut konu bağlamında kişiye karşı, kişi karşı koysa da etkinliğini, otoritesini kabul ettirme yeteneğine sahip olması anlamını taşımaktadır. Bu **durum** AİHS tarafı devletle bireyin hak iddiasına esas olan bir bağlantı içinde olmasını

gerektirmektedir. AİHM bu bağlamda bu ilişkiyi ifade etmek üzere “etkili kontrol” (*effective control*), “etkili otorite” (*effective authority*), “kontrol ve otorite” (*control and authority*), “otorite ve kontrol” (*authority and control*), “fiziki güç ve kontrol” (*physical power and control*) ve “kamu yetkileri” (*Public Powers*) gibi kavramlar kullanmaktadır¹⁷. AİHM kararlarında bu kavram genel olarak değil, münferit durumun özel koşullarına göre somutlaştırılmaktadır¹⁸. AİHM yargıcı Angelika Nußberger etkin kontrole ilişkin pilot davalar bağlamında verdiği kişisel görüşünde Jurisdiksiyon kavramının AİHM tarafından istikrarlı yorumlanması gerekliliğini mahkemenin kendi itibarını koruma gereksinimi ile açıklamıştır¹⁹. Bu bağlamda AİHS tarafı devletlerin göç politikasına ilişkin çıkarları değil, AİHS'nin amaçlarına bağlılık önem taşımaktadır. İstikrarsız yorumların hukuka güveni sağlaması mümkün değildir. AİHM'nin yaptığı yorumlarla kendine ait olmayan yetki alanlarında (siyasi nitelikli alanlara ilişkin başvurularda olduğu gibi) kendini yetkili kabul etmemesi gerekmektedir. Yargıç Nußberger'e göre Jurisdiksiyon koşullarının AİHM tarafından yeknesak yorumlanmaması ve verilen kararların AİHM'ye AİHS devletleri tarafından dikte ettirildiği izlenimi yaratmaktadır. Bu durum bireysel başvuruların önünü kestiği gibi, AİHM'ye güveni de aşındırmaktadır²⁰.

II. Göç Hukuku - Jurisdiksiyon Kavramı

AİHS tarafı devletlerin ülkeselliği esas alan olağan jurisdiksiyon yaklaşımı

¹⁷ “*effective control*” için bkzn.: EGMR(Große Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD005572107, Rn. 138; bkzn.: EGMR, Urteil v. 23.3.1995 - 15318/89 (Loizidou v. Turkey), ECLI:CE:ECHR: 1996: 1218JUD000JUD001531889, Rn. 52; bkzn.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI:CE:ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 103); “*effective authority*” için bkzn.: EGMR, Urteil v. 8.7.2004 - 48787/99 (İlaşcu ve Moldova and Russia), ECLI:CE:ECHR:2004:0708JUDJUD004878799, Rn.392); “*control and authority*” için bkzn.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD005572107, Rn. 137; bkzn.: EGMR(Große Kammer), Urteil v. 23.2.2012 - 27765/09 (Hirsi Jamaa and Others v. Italy), ECLI:CE:ECHR:2012:0223JUD002276509, Rn. 74, bkzn.:EGMR, Urteil v. 16.11.2004 - 31821/96 (Issa and Others v. Turkey), ECLI:CE:ECHR:2004: 1116JUD003182196); “*authority and control*” için bkzn.: EGMR(Große Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CE:ECHR:2011: 0707JUD005572107, Rn. 134; bkzn.: EGMR(Große Kammer), Urteil v. 12.5.2005 - 46221/99 (Öcalan v. Turkey), ECLI:CE:ECHR:2014:0318JUD002406903, Rn. 91; bkzn.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 12.12.2001 - 52207/99 (Bankovik and Others v. Belgium and Others), ECLI:CEECHR:2001:1212DEC005220799, Rn.73); “*physical power and control*” için bkzn.: MR (Große Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD005572107, Rn. 136); “*Public Powers*” için bkzn.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 7.7.2011 - 55721/07 (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD005572107, Rn. 135

¹⁸ bkzn.: EGMR, Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights, Updated on 31 August 2022, s. 16-32

¹⁹ NUßBERGER, Angelika: The Concept of ‘Jurisdiction’ in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights, Current Legal Problems, 65(1), 2012, s. 241-268

²⁰ NUßBERGER: s.241 vd.

ışığında bireylerin ülkelerine girişlerini engellemesi AİHS tarafı devletlerin bu kişileri AİHS sujeleri arasına katma iradesine sahip olmadıklarını göstermektedir. AİHS tarafı devletler bu kişilerle hiyerarşik bir ilişki içine girmek istememeleri nedeniyle kişileri ülkeleri dışında tutmaktadır. Devletlerin kişileri sınırları dışında tutması ülkeye giriş kurallarının belirlenmesini ve belirlenen bu kuralların fiilen uygulanmasını gerektirmektedir. AİHM'nin yukarıda açıklanan yerleşik içtihadına göre AİHS devletlerinin jurisdiksiyonun kabul edilmesi için bireylerin her konuda AİHS devletlerinin egemenliğine tâbi olması gerekmemektedir (bknz.: I.A). Devletin birey üzerinde sadece sınırlı bir yaşam alanı itibarı ile etkin kontrole sahip olması jurisdiksiyon için yeterli kabul edilmektedir. Ülkesel egemenliğe istinat eden jurisdiksiyon yaklaşımında olduğu gibi bu bağlamda da jurisdiksiyonun kabulü için önemli olan ülkeye giriş ile bağlantılı olarak oluşturulan sınırlamalara kişilerin riayet etmesi veya öngörülen sınırlamalara karşı gelinmesi durumunda bu sınırlamaların zorla icra edilmesi değil, somut durumda devlet ve birey arasında hiyerarşik bir bağın kurulmuş olmasıdır.

A. Jurisdiksiyon ve AİHS'ye Uygunluk Denetimi

AİHM devletin öngördüğü seyahat kurallarına kişinin tâbi olmasını jurisdiksiyonun kabulü için yeterli görmemektedir. AİHM ailelerin birleştirilmesi amaçlı vize başvurularında jurisdiksiyon bağının oluştuğunu kabul etmektedir. Böyle bir durumda AİHM sadece ülkede bulunan aile mensubu için değil, ülkeye seyahat etmek isteyen kişi için de jurisdiksiyon bağının oluştuğunu kabul etmektedir²¹. AİHM bu durumlarda sadece göç hukuku bağlamında değil, ailelerin birleştirilmesi bağlamında da devletle jurisdiksiyon bağı kurulduğunu kabul etmektedir. Ailelerin birleştirilmesi göçten farklı şekilde küresel dolaşım özgürlüğü nitelikli insan hakkı olarak kabul edilmektedir (AİHM 8.md.). Ailelerin birleştirilmesi bağlamında seyahatin engellenmesi insan hakkı ihlâli olarak kabul edilmektedir. AİHM bu durumlarda jurisdiksiyon bağının oluşumunu bireyin AİHS tarafı devletle hiyerarşik bir ilişki içinde olması kriterine istinaden değil, bireyin AİHS muvacehesinde sahip olduğu seyahat özgürlüğüne istinaden kabul etmektedir. Bu tablo AİHM tarafından bu bağlamda yapılan jurisdiksiyon denetiminin insan haklarına uygunluk denetimiyle ilişkilendirildiğini göstermektedir. AİHS'de öngörülen insan hakları prensip olarak AİHS tarafı devletlerin jurisdiksiyon alanında bulunan kişiler bakımından teminat altına alınmıştır.

²¹ bknz.: EGMR, Urteil v. 20.10.2005 - 8876/04 (Haydarie and Others v. the Netherlands), ECLI:CE: ECHR:2005:-1020DEC000887604; bknz.: EGMR, Urteil v. 1.12.2005 - 60665/00 (Tuquqbo-Tekle and Others v. the Netherlands), ECLI:CE:ECHR:2005: 1201JUD006066500

Bu nedenle AİHM tarafından ilk inceleme insan hakları ihlâli iddiasından bağımsız olarak devletle birey arasındaki yurisdiksiyon bağının mevcudiyeti konusunda yapılmaktadır. Bu bağın kabul edildiği durumda AİHM tarafından sonraki adımda AİHS muvacehesinde bir insan hakkı ihlâli olup olmadığı incelenmektedir. Birbirini takip eden iki aşamalı bu denetimde önce kişinin devletle yurisdiksiyon bağının olup olmadığı denetlenmekte, yurisdiksiyon bağının kabul edilmesi durumunda ikinci aşamada insan hakları ihlâli iddiası ele alınmaktadır.

AİHM İspanya (Melilla) sınırında yapılan sınır dışı etme (*Pushback*) nedeniyle İspanya'ya karşı açılan ND- NT davasında şikâyetçinin İspanya'nın yurisdiksiyon alanında olduğunu kabul etmiştir²². AİHM davada şikâyetçinin sınır dışı edildiğinde İspanya topraklarında bulunduğundan hareket etmiştir. Kararda vurgulandığı üzere AİHS tarafı devletler sözleşmede öngörülen haklara etkinlik sağlamak için (*Effectiveness of Convention Rights*) sınırlarında yasal giriş yolları oluşturmakla mükelleftir²³. AİHM'ye göre yurisdiksiyon bağının oluşmadığı iddiasının kabul edilmesi kişilerin ülkeye girişlerinin güvenlik güçleri tarafından sınırda elle tutularak (*hands on*) engellenmeleri durumunda değil, onların yasal giriş yollarını kullanmamaları durumunda mümkündür. AİHM verdiği bu kararlar yasal giriş yollarının kullanılmaması durumunda etkinlik kriterine istinaden yurisdiksiyonun iddia edilemeyeceğini ortaya koymuştur. AİHM ülkeye girişin engellenmesinin insan hakları ihlâlîne (*Refoulement yasağı ihlâlîne*) yol açma olasılığı ışığında N.D.-N.T. davasında yurisdiksiyon sorununu insan hakları ihlâli sorunu ile birlikte ele almış ve bu nedenle kararında kişiler üzerinde etkin kontrol sağlama kriterine Refoulement yasağı ile sınırlı bir istisna getirmiştir²⁴. AİHM kararına göre extraterritorial kişiler üzerinde etkin kontrol sağlanması Refoulement yasağı bağlamında yurisdiksiyon koşulu teşkil etmemektedir.

B. Doğrudan Fiziksel Zor Kullanmanın Yurisdiksiyon Bağının Oluşumundaki Rolü

AİHM kararına yol açan bir diğer dava Suriye'li bir ailenin vize başvurusunun Suriye'deki Belçika Büyükelçiliği tarafından reddedilmesi üzerine açılmıştır. Şikâyetçinin yasal giriş yollarına başvurduğu gerekçesine istina-

²² bkz.: EGMR, Urt. v. 13.2.2020 (GK), Nr. 8675/15 und Nr. 8697/15, N.D.-N.T. gegen Spanien

²³ bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 13.2.2020 - 8675/15 (ND & NT v. Spain), ECLI:CE:ECHR:2020:02137JUD000867515, Rn. 209 vd.

²⁴ ibid

den Belçika'nın yurisdiksiyonunu iddia etmesi AİHM tarafından kabul edilmemiştir²⁵. AİHM'ye göre yurisdiksiyon iddiasının kabulü için Belçika'nın şikâyetçi üzerinde otorite yahut etkin kontrol kullanması gerekmektedir. Belçika Büyükelçiliği personeli şikâyetçi üzerinde hiçbir şekilde doğrudan fiziki bir zorlama yapmamıştır. Şikâyetçi özgür şekilde vize başvurusu yaptıktan sonra Belçika Büyükelçiliğini terk etmiştir²⁶. Vize başvurusu Belçika ve şikâyetçi arasında yurisdiksiyon bağı (*link*) oluşturan bir işleve sahip değildir. Şikâyetçinin Belçika ile ayrıca yurisdiksiyon bağı oluşturacak başka bir ilişkisi de bulunmamaktadır²⁷. Kişinin tek taraflı şekilde Belçika devleti ile vize başvurusu üzerinden bir bağlantı kurması, Büyükelçiliğe gelmesi, vize başvurusu ile Büyük Elçilikle idari bir ilişkiye girmesi yurisdiksiyon bağı kurma kriterlerini yerine getirmemektedir²⁸. AİHM'ye göre vize verilmemesi nedeni ile yapılan bireysel başvurularda yurisdiksiyon incelemesi insan hakları ihlâli durumlarında veya kişinin fiziken doğrudan devletin etkin kontrolüne girdiği durumlarda yapılmaktadır. Şikâyetçinin Belçika Büyükelçiliğine yaptığı ziyaret Belçika'nın etkin kontrolüne girme, dolayısı ile yurisdiksiyon bağı oluşturma sonucu doğurmamaktadır; yurisdiksiyon bağı iddiası bunun dışında münhasıran sadece muayyen bir AİHS devletinin muhatap alınmasının (*eğitim desteği almak, uçak bileti almak desteği gibi*) mümkün olduğu durumlarda dikkate alınabilir²⁹. Vize talebinin reddedilmesi şeklen aynı paralelde şikâyetçi tarafından talep edilen diğer desteklerin de yapılmaması sonucunu doğurmaktadır. Davaya yol açan somut olayda davacı Belçika Büyükelçiliğine destek almak için değil, Belçika'dan seyahat vizesi alarak yasal yolla Belçika'ya seyahat için başvuru yapmıştır. AİHM kararında yapılan bu vurgulamanın davayla doğrudan bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra fiziksel zor kullanma ancak kurallara riayetsizlik (*Non-Compliance*) durumunda ortaya çıkan istisnai bir durumdur. Vize başvurusunun reddi bağlamında AİHM'nin M.N. and Others davasında verdiği kararında yurisdiksiyon bağına kabulü için doğrudan fiziki zorlama kriterinin vurgu-

²⁵ bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI:CE: ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 112

²⁶ bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI: CE:ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 113; bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI:CE:ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 118

²⁷ bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI: CE:ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 115, 118

²⁸ bkz.: EGMR (Große Kammer), Urteil v. 5.3.2020 - 3599/18 (M.N. and Others v. Belgium), ECLI:CE: ECHR:2020:0505DEC000359918, Rn. 121

²⁹ bkz.: EGMR, Urteil v. 22.9.2009 -38273/02

lanmasının somut olayla bir ilgisi bulunmamaktadır. Extraterritorial sınır kontrollerinde doğrudan fiziki zor kullanmanın yurisdiksiyon bağına oluşumuna etkisi AİHM kararlarında tam bir açıklığa kavuşmamıştır³⁰. Bu tablo Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin 31.madde, 3/b-fıkrasında yorum çalışmalarında uygulamanın önemine ilişkin yapılan vurgulamanın AİHM tarafından dikkate alınmasının yurisdiksiyon kavramının yorumu bağlamında ortaya çıkan tereddütlerin sadece insani vize konusu bakımından değil, genel olarak ortadan kaldırılması bakımından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır.

Devletler egemenlik hakkına istinaden İdare Hukukunda önleyici önlem olarak nitelendirilen extraterritorial önalcü önlemler alabilmektedir. Vize taleplerinin reddine yapılan itirazlara karşı gerek Büyükelçiliklerde, gerekse hava meydanlarında alınan önlemler bu niteliktedir³¹. Göç denetimi siyasi ve oldukça hassas bir konudur. İnsani vize konusunda AİHS devletlerinin görüşleri AİHM kararlarında etkin olmuştur. AİHM'nin M.N. and Others kararı kuşkusuz bugünkü Avrupa Göç Politikasına projeksiyon tutması ve dolayısı ile AİHS'nin 3.maddesinin uygulanması bakımından önem taşımaktadır. AİHS devletleri sığınmacı bireyleri kolektif sınır dışı etme durumu söz konusu olmadığı takdirde yahut alternatif başka bir ülkeye sığınma olanağı bulunduğu takdirde sınır dışı etmektedir³². Kolektif sınır dışı etme yasağı yalnız ulusal sınırlarda değil, extraterritorial alanlarda da geçerli kabul edilse de önleyici seyahat sınırlamalarının extraterritorial alanlarda da uygulandığı görülmektedir³³. AİHS tarafı devletler AİHS'nin 3.maddesi muvacehesinde AİHS'de öngörülen hakların etkin kullanımını münhasıran kendi kontrollerinde bulunan bireyler için garanti etmek eğilimindedir. AİHM'nin yurisdiksiyon bağı oluşumunda vize başvurularını esas

³⁰ HOLST, Marie: Visa für Schutzsuchende. Extraterritoriale Migrationssteuerung im Lichte der Menschenrechte, Baden-Baden, 2022, s.339-346

³¹ bkz.: EuGH, verb. Rs. C-412/17 und C-474/17 (Touring Tours and Travel), ECLI:EU:C:2018:1005, Rn.47-49

³² LEGOMSKY, Stephen H.: Secondary Refugee Movements and the Return of Asylum Seekers to Third Countries: The Meaning of Effective Protection, IJRL, 15(4), 2003, s.567-667; LEGOMSKY, Stephen H.: Secondary Refugee Movements and the Return of Asylum Seekers to Third Countries: The Meaning of Effective Protection, IJRL, 15(4), 2003, s.567-667

³³ GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas: The Extraterritorial Human Rights Obligations in Regard to Refugees and Migrants, bkz.: Gibney/Türkelli/Krajewski/Vandenhoeleuter (eds.), Routledge Handbook on Extraterritorial Human Rights Obligations, London, 2024, Part III, Chapter 11, s.153-168; LAUTERPAHT, Elihu/BETHLEHEM, Daniel: The Scope and Content of the Principle of Non-Refoulement: Opinion, bkz.: Feller/Türk/Nicholson (eds.), Refugee Protection in International Law, 2003, Cambridge, s. 87-117; FELLER, Erika/TÜRK, Volkert/NICHOLSON, Frances: Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection, Cambridge, 2003 s.6-42; bkz.: EGMR (Grosse Kammer), Urteil v. 23.2.2012 - 27765/09 (Hirsi Jamaa and Others v. Italy), ECLI:CE:ECHR:2012:0223JUD002776509:

almaması, extraterritorial alanlarda AİHS devletleri tarafından yapılan engellemeleri AİHS ihlâli olarak görmemesi uygulanan Avrupa göç politikasının yargı kararlarına yansıdığını göstermektedir.

C. Üçüncü Devletlerle Anlaşmalar

Seyahatleri engelleme stratejisi bağlamında Avrupa devletleri üçüncü devletlere mali ve operasyonel destek sağlamaktadır³⁴. Bu tür işbirliği anlaşmalarının yurisdiksiyon bağı üzerinde doğuracağı etki henüz AİHM tarafından değerlendirilmemiştir³⁵. Avrupa devletleri vize koşulu gereğini yerine getirmeyen bireylere getirdiği uçuş yasağını uçak şirketleri üzerinden uygulamaktadır. AİHS tarafı devletlerin üçüncü devletlerle bu bağlamda yapılan anlaşmalarla kendilerine karşı yurisdiksiyon bağı iddia edilmesini önleme hedefi güttükleri açıktır. Bununla beraber Devletlerin Uluslararası Sorumluluğuna İlişkin Anlaşma tasarısının 16.maddesi muvacehesinde (*Devletlerin Uluslararası Sorumluluğuna İlişkin Anlaşma tasarısının "Uluslararası Hukuka aykırı Eylemlerin İşlenmesine Yardım ve Destek" başlıklı 16.maddesi, Uluslararası Hukuka aykırı bir eylemin yapılmasına yardım ve destek veren devletin, bu eylemin Uluslararası Hukuka aykırı olduğunu bilmesi ve bu eylemin kendisi tarafından gerçekleştirildiği durumlarda da Uluslararası Hukuka aykırılık teşkil etmesi kaydıyla sorumlu olduğunu kabul etmektedir*) üçüncü devletin göç hukukuna ilişkin Uluslararası Hukuk ihlâllerine destek yahut ortak olan AİHS tarafı devletin sorumluluğunun iddia edilmesi mümkündür. Böyle bir durumda AİHS tarafı devletlerin AİHS'nin 1.maddesi muvacehesinde AİHS'ye istinat eden insan hakları mükellefiyetleri yurisdiksiyon bağından bağımsız olarak iddia edilebilecektir³⁶. Bu tablo yurisdiksiyon alanının insan hakları bağlamında devletlerin uluslararası sorumluluğu paralelinde belirlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

AİHM yurisdiksiyon bağının oluşumunda prensip olarak ülkesellik yaklaşımını esas almaktadır. AİHM'nin bununla beraber extraterritorial kişilerle

³⁴ PIJNENBURG, Annick: Containment Instead of Refoulement: Shifting State Responsibility in the Age of Co-operative Migration Control?, Human Rights Law Review, 20(2), 2020, s.306-332; MORENO-LAX: s.385-416; MÜLLER, Patrick/SLOMINSKI, Peter: Breaking the legal link but not the law? The externalization of EU migration control through orchestration in the Central Mediterranean, Journal of European Public Policy, 28(5), 2021, s.801-820

³⁵ İtalya ve Libya arasındaki dava henüz sonuçlanmamıştır, bkz..EGMR, 26.6.2019 - 21660/18 (S.S. et autres v. l'Italie

³⁶ bkz.: EGMR, Urteil v. 19.10.2012 - 43370/04 u.a. (Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia), ECLI:CE:ECHR:2012:10219UD004337004, Rn.115 und EGMR, Urteil v. 20.11.2014 - 47708/08 (Jaloud v. the Netherlands), ECLI:CE:ECHR:2014:1120JUD004770808, Rn. 154

ilgili göç hukuku bağlamında verdiği kararlarda istisnai olarak etkin kontrol kriterini esas aldığı görülmektedir. Ülkesel egemenliğe istinat eden jurisdiction yaklaşımında ülke içinde bulunan kişiler AİHS muvacehesinde suje olarak kabul edilirken, extraterritorial kişiler jurisdiction bağı eksikliği nedeni ile suje olarak kabul edilmemektedir. Etkin kontrol kriterine istinat eden jurisdiction yaklaşımında ise devletler kapsamlı kontrol yetkilerini kısmen veya tamamen kaybetse de kişiler üzerinde somut durumda etkin kontrol sağladıkları takdirde AİHS'de yer alan hakları temin etmekle mükellef kabul edilmektedir.

AİHM'nin etkin kontrol kriterini esas aldığı kararlarında ancak, etkin kontrolün sağlandığını kabul bakımından dar bir yorum yaklaşımı benimsendiği, etkin kontrol kriterine sınırlama getirildiği görülmektedir. AİHM'nin ortaya koyduğu bu yaklaşım Avrupa Göç Hukukuna uyum kaygısına dayanmaktadır. AİHS tarafı devletlerin göç denetimine getirdiği sınırlamaların AİHM tarafından AİHS'ye aykırı görülmemesi bununla beraber devletlerin uluslararası sorumluluğuna ilişkin anlaşma tasarısının 16.maddesi muvacehesinde AİHS devletlerinin sorumlu tutulma ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır.

Kısaltmalar:

<i>AİHM</i>	<i>Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi</i>
<i>AİHS</i>	<i>Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi</i>
<i>Col J Transnatl L.</i>	<i>Columbia Journal of Transnational Law.</i>
<i>EGMR</i>	<i>Der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte</i>
<i>GLJ</i>	<i>German Law Journal</i>
<i>GoJIL</i>	<i>Göttingen Journal of International Law</i>
<i>IJRL</i>	<i>International Journal of Refugee Law</i>
<i>MJIL</i>	<i>Michigan Journal of International Law</i>
<i>Rn</i>	<i>Randnummer (paragraf numarası), (alm.)</i>

KAYNAKÇA

CANTOR, David et al.: Externalisation, Access to territorial asylum, and International law, *IJRL*, 34 (1), 2022, s.120-156

COSTELLO, Cathryn/MANN, Itamar: Border Justice: Migration and Accountability for Human Rights Violations, *GLJ*, 21, 2020, s.311-334

BESSION, Samantha: The Extraterritoriality of the European Convention on Human Rights: Why Human Rights Depend on Jurisdiction and What

Jurisdiction Amounts to, *Leiden Journal of International Law*, 25, 2012, s. 857-884

FELLER, Erika/TÜRK, Volkert/NICHOLSON, Frances: *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection*, Cambridge, 2003

FOSTER, Michelle: *Protection Elsewhere: The Legal Implications of Requiring Refugees to Seek Protection in Another State*, *MJIL*, 28(2), 2007, s.223-286

GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas / HATHAWAY, James C.: *Non-Refoulement in a World of Cooperative Deterrence*, *Col J Transnatl L*. 53(2), 2015, s.235-284

GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas/TAN, Nikolas Feith: *Extraterritorial Migration Control and Deterrence*, bkz.: Costello/Foster/McAdam (eds.), *Oxford Handbook in International Refugee Law*, Oxford, 2021, s.502-517

GAMMELTOFT-HANSEN, Thomas: *The Extraterritorial Human Rights Obligations in Regard to Refugees and Migrants*, bkz.: Gibney/Türkelli/Krajewski/Vandenhoeleuter (eds.), *Routledge Handbook on Extraterritorial Human Rights Obligations*, London, 2024, Part III, Chapter 11, s.153-168

GIUFFRÉ, Mariagiulia: *A Functional-Impact Model of Jurisdiction: Extraterritoriality before the European Court of Human Rights*, *Questions of International Law*, 2021, s. 53-80

GOLLER, Laura: *A Right to Come Within State Jurisdiction Under Non-Refoulement? Interpreting Article 1 of the European Convention on Human Rights in Good Faith Within the Context of Extraterritorial Migration Control*, *GoJIL*, 14(1), 2024, s.63-90

HOLST, Marie: *Visa für Schutzsuchende. Extraterritoriale Migrationssteuerung im Lichte der Menschenrechte*, Baden-Baden, 2022

KÄLIN, Walter/KÜNZLI, Jörg: *Universeller Menschenrechtsschutz. Der Schutz des Individuums auf globaler und regionaler Ebene*, 3.bası, Baden-Baden, 2013

LAUTERPACHT, Elihu/BETHLEHEM, Daniel: *The Scope and Content of the Principle of Non-Refoulement: Opinion*, bkz.: Feller/Türk/Nicholson (eds.), *Refugee Protection in International Law*, 2003, Cambridge, s. 87-117

LEGOMSKY, Stephen H.: Secondary Refugee Movements and the Return of Asylum Seekers to Third Countries: The Meaning of Effective Protection, *IJRL*, 15(4), 2003, s.567-667

MALLORY, Conall: A second coming of Extraterritorial jurisdiction at the European Court of Human Rights?, *Questions of International Law*, 82, 2021, s.31-51

MILANOVIĆ, Marko: From Compromise to Principle: Clarifying the Concept of State Jurisdiction in Human Rights Treaties, *Human Rights Law Review*, 8(1), 2008, s.411-448

MILANOVIĆ, Marko: *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties: Law, Principles, and Policy*, Oxford, 2011

MORENO-LAX, Violeta/GIUFFRÉ, Mariagiulia: The Raise of Consensual Containment: From “Contactless Control” to “Contactless Responsibility” for Forced Migration Flows, bkz: Singh S. Juss (ed.), *Research Handbook on International Refugee Law*, Cheltenham, 2018, s.82-108

MORENO-LAX, Violeta: The Architecture of Functional Jurisdiction: Unpacking Contactless Control - On Public Powers, *SS and Others v. Italy*, and the “Operational Model”, *GLJ*, 21(özel sayı 3), 2020, s.385-416

MÜLLER, Patrick/SLOMINSKI, Peter: Breaking the legal link but not the law? The externalization of EU migration control through orchestration in the Central Mediterranean, *Journal of European Public Policy*, 28(5), 2021, s.801-820

NUßBERGER, Angelika: The Concept of ‘Jurisdiction’ in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights, *Current Legal Problems*, 65(1), 2012, s. 241-268

OLLINO, Alice: The ‘capacity-impact’ model of jurisdiction and its implications for States’ positive human rights obligations, *Questions of International Law*, 9, 2022, s.81-100

PIJNENBURG, Annick: Containment Instead of Refoulement: Shifting State Responsibility in the Age of Cooperative Migration Control?, *Human Rights Law Review*, 20(2), 2020, s.306-332

RAIBLE, Lea: Extraterritoriality between a Rock and Hard Place, *Questions of International Law*, 82, 2021, s.7-29

SHANY, Yuval: Taking Universality Seriously: A Functional Approach to Extraterritoriality in International Human Rights Law, *The Law & Ethics of Human Rights*, 7(1), 2013, s. 47-71

WEBER, Max: *Wirtschaft und Gesellschaft*, 5.bası, Tübingen, 1985

Araştırma Makalesi / Research Article

TMK.'nun 236. Maddesinin Düzenlemesi ve Artık Değer – Katılma Alacağı Konusunda Bir Deneme

An Essay On The Regulation of Article 236 Of The Turkish Civil Code And The Issue of Surplus Value – Participation Claim

Prof.Dr. Haluk BURCUOĞLU*

Öz:

Bu çalışma, Türk Medeni Kanunu'nun 236. maddesini, özellikle artık değer ve katılma alacağı kavramları ile bu kavramlar arasındaki ilişki bakımından incelemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi sırasında önem taşıyan artık değerın hesaplanma yöntemi, eklenecek değerler, denkleştirme, değer artış payı ve katılma alacağı kavramları öğreti ve uygulama ışığında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda TMK m. 231, 236 ve 237 hükümleri birlikte ele alınmış; artık değer ile katılma alacağı arasındaki ayırım ve TMK m. 236/1'de öngörülen yasal takas kurumunun hukuki niteliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca öğretilde benimsenen hesaplama yöntemi ile Yargıtay uygulamasında görülen malvarlığı kalemleri bakımından ayrı ayrı hesaplama yaklaşımı karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise TMK m. 236/2 hükmünün uygulama alanı incelenmiş ve özellikle zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâllerinde kusurlu eşin artık değerdeki payının azaltılması veya kaldırılması meselesi değerlendirilmiştir. Son yıllarda ortaya çıkan bazı yargı kararlarında, kusursuz eşin kusurlu eşin artık değerinden yarıdan fazla pay alabileceği yönündeki yaklaşım eleştirel bir bakış açısıyla incelenmiştir. Çalışmada, TMK m. 236/2 hükmünün amacının kusurlu eşin katılma payını azaltmak veya kaldırmak olduğu, buna karşılık kusursuz eş lehine kanunda öngörülmeven ek bir pay veya ödül mekanizması yaratılmasının hükmün lafzı, amacı ve edinilmiş mallara katılma rejiminin temel ilkeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edinilmiş mallara katılma rejimi, artık değer, katılma alacağı, yasal takas, zina nedeniyle boşanma, TMK m. 236.

* İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.
Orcid ID: 0000-0002-3501-6307. E-posta: halukburcuoglu@yahoo.com

Abstract:

This study examines Article 236 of the Turkish Civil Code, with particular emphasis on the concepts of residual value and participation claim and the relationship between these concepts. In the first part of the study, the method of calculating residual value, which constitutes a fundamental element in the liquidation of the regime of participation in acquired property, is analyzed together with the concepts of added values, equalization, value increase share, and participation claim in the light of legal doctrine and judicial practice. In this context, Articles 231, 236, and 237 of the Turkish Civil Code are evaluated collectively, and particular attention is paid to the distinction between residual value and participation claim as well as to the legal nature of the statutory set-off mechanism stipulated under Article 236/1. Furthermore, the calculation method adopted in legal scholarship is compared with the approach developed in judicial practice, which requires separate calculations for each individual asset.

The second part of the study focuses on the scope of application of Article 236/2 of the Turkish Civil Code and examines the reduction or elimination of the share of the culpable spouse in the residual value in cases where the marriage is dissolved due to adultery or an attempt against the other spouse's life. In particular, recent judicial decisions suggesting that the innocent spouse may receive more than one-half of the culpable spouse's residual value are critically analyzed. The study concludes that the purpose of Article 236/2 is solely to reduce or eliminate the participation share of the culpable spouse. Accordingly, creating an additional share or reward mechanism in favor of the innocent spouse, which is not expressly provided by law, is incompatible with the wording and purpose of the provision as well as with the fundamental principles governing the regime of participation in acquired property.

Keywords: *Regime of Participation in Acquired Property, Residual Value, Participation Claim, Statutory Set-Off, Divorce on the Ground of Adultery, Article 236 of the Turkish Civil Code.*

GİRİŞ

Boşanmanın sebepleri ve sonuçları konusunda çok sayıda çalışma yaptığım¹ hukukçular tarafından herhalde bilinmektedir. Aile hukukunun bu en sorunlu konusuna bu kadar eğilmişken, evlilik birliğinin sona erme hallerine ve tabii bu arada boşanmaya da bağlanan mal rejimleri konusu üzerinde yeterince durmadığımı da farkındayım. Değeri avukat meslektaşlarımdan uygulama ile ilgili edindiğim yeni bir bilgi, mal rejimlerinin tasfiyesi hakkında ne kadar geri kaldığımı göstermiştir. Bu yeni bilgi, TMK.'nun 236. maddesinin 2. fıkrasındaki “Zina veya hayata kast nedeniyle boşanma halinde hakim, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir” hükmünün, uygulamada, bu sebeplerle boşanma halinde, kusuru olmayan eşin, artık değerdeki pay oranının artırılmasına da yol açabileceğinin kabulüne ilişkin olmuştur.

Bu uygulamaya odaklanırken, ister istemez, TMK.'nun 236. maddesinin tümünün ve özellikle, maddenin her iki fıkrasında yer verilen **artık değer** kavramının ayrıntılı olarak irdelenmesinin ve bu kavramın yanında katılma alacağı kavramının anlamının da ele alınmasının zorunlu olduğunu kabul etmek durumunda kaldım. Bu makaleyi oluşturmaya başlarken yaptığım araştırmalardan çok şeyler öğrendim ve öğrendiklerimi aktarmam gerektiğini de düşündüm.

İlk planda TMK.'nun 236. maddesinin bir başına ele alınamayacağına, bu madde ile birlikte, artık değeri tanımlayan 231. maddenin, artık değere katılmayı düzenleyen 236 ve 237. maddelerin de değerlendirilmesi gerektiğine ulaştım.

Bu açıklamalardan hareketle, makalemin ilk bölümü, artık değer – katılma alacağı ve bu kavramların nasıl belirleneceği üzerinde duracağım; ikinci bölüm de ise, uygulamada, zina veya hayata kast halinde, kusursuz eşin alacağı pay oranının artırılması konusunu ele alacağım.

I- ARTIK DEĞER VE KATILMA ALACAĞI:

1) Artık değer kavramının yasadaki yeri:

Artık değer **TMK.'nun 231. maddesinde** “Artık değer, eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplamı üzerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra

¹ Bu çalışmalarımımdan önemli olanlardan bazıları Boşanma Hukukunda Yasal Düzenlemeye ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler adlı kitapçığın, İstanbul 2024, 1 no.lu dipnotunda belirtilmiş bulunmaktadır.

kalan miktardır” tanımlandıktan sonra, eşlerin artık değerler üzerindeki haklarına ilişkin olarak **TMK.’nun 236/1.** maddesi “*Her eş veya mirasçılığı, diğer eşe ait artık değer*in yarısı üzerinde hak sahibi olurlar. Alacaklar takas edilir” hükmüne yer vermiştir. TMK.’nun 236/II. hükmü ise, ikinci bölümde üzerinden durulacak olan, artık değere katılmanın evliliğin zina ya da hayata kast sebebiyle boşanmayla sona erdirilmiş olmasının artık değere etkisini düzenlemektedir.

TMK. m. 236/1, c. 2’ye göre eşlerin her birinin diğerinin artık değeri üzerindeki hakları takas edilecektir. Hükmün söylemine uygun olarak, takas edilecek alacaklar, eşlerden her birinin, diğerinin artık değerine yönelik alacak hakları olacaktır. **Artık değer** kavramı, TMK.’nun 236. maddesinin 2. fıkrasında da yer almaktadır. Bu durumda, yapılması zorunlu ilk işlem, eşlerin artık değerinden ne anlaşılması gerektiği ve belirlenmesi olmalıdır.

2) Artık değer

a) TMK. 236’da her iki fıkrada yer verilen **artık değer**, **TMK.’nun 231.** maddesine göre biri toplama, diğeri çıkartma olan iki aritmetik işlemi gerektirmektedir. Bunu göre, eşlerin edinilmiş malları ile eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilenler toplanacak; bulunacak miktardan, bu değerlere ilişkin borçlar çıkartılacaktır. Maddenin 2. Fıkrası ise değer eksilmesinin göz önüne alınmayacağını belirlemektedir.

b) Toplanacak değerlerin² en başında, mevcut edinilmiş mallar yer almaktadır: **TMK.’nun 219. maddesine göre Edinilmiş mallar, çalışmanın karşılığı, sosyal yardım kapsamı, çalışma gücünün kaybının karşılığı, kişisel malları gelirleri olan ve kişisel malların yerine geçen edinimlerdir.**

Edinilmiş mallara eklenecek (toplanacak) diğer kalemler ise **TMK.’nun 229. maddesinde “Eşlerden birinin mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası olmadan, olağan hediyeler dışında yaptığı karşılıksız kazandırmalar ve bir eşin mal rejiminin devamı süresince diğer eşin katılma alacağını azaltmak kastıyla yaptığı devirler”** olarak tanım-

² Toplanacak değerlerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Şükran ŞIPKA**, Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, İstanbul 2011, s. 180 vd.; **Fatih KARAMERCAN**, Mal Rejiminin Tasfiyesi, 3. Baskı, Ankara 2025, s. 204 vd.; **Suat SARI**, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, İstanbul 2007, s. 190 vd.; **Ahmet M. KILIÇOĞLU** Katkı-Katılma Alacağı, Ankara 2011, s. 115 vd.; **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2019, s. 340 vd.; **Turgut AKINTÜRK/Derya ATEŞ**, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 21. Bası, İstanbul 2019, s. 167 vd; **Aydın ZEVLİLER/Emre CUMALIOĞLU/Mehmet Beşir ACABEY**, Medeni Hukuk III, Aile Hukuku, Ankara 2024, s. 197 vd; **Mehmet ERDEM/Aslı MAKARACI BAŞAK**, Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara 2024, s. 299 vd.

lanan **eklenecek değerlerdir**. Kolayca anlaşılacağı gibi, amaç, diğer eşin mal rejiminin tasfiyesi ile elde edebileceği hakların azaltılmasını veya yok edilmesini önlemektir.

Edinilmiş mallar ve eklenecek değerler ile toplanacak olan bir başka grup değerler, **TMK.’nun 230. maddesinde** “*Bir eşin kişisel mallara ilişkin borçları edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçları kişisel mallarından ödenmiş ise, tasfiye sırasında denkleştirme istenebilir*” hükmünde belirlenmiştir. Bu düzenleme ile, bir yandan, eşlerin tüm malvarlığının kişisel mal ve edinilmiş mallardan oluştuğu yinelenmiş iken, diğer yandan da, bu farklı mallara ilişkin borçların diğer mal grubundan ödenebileceği dikkate alınarak hesaplama yapılması gerektiği vurgulanmış olmaktadır. Denkleştirme konusunda şu ayırım yapılmaktadır: Eşlerden birinin edinilmiş mallarından kişisel mala giden mal karşılığı, edinilmiş mallar ile toplanması gereken değer iken, edinilmiş mala giden kişisel mal karşılığı çıkartılması gereken değer olacaktır³.

Bu değerler arasında yapılacak toplama işlemi sonucunda bulunacak tutardan, çıkartılması gereken değerler ise öncelikle **TMK.’nun 227. maddesinde** “*Eşlerden biri diğerine ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur ve bu alacak o malın tasfiyesi sırasındaki değere göre hesaplanır; bir değer kaybı söz konusu olduğunda katkının başlangıçtaki değeri esas alınır*” şeklinde düzenlenen eşlerin değer artış paylarıdır. Düzenlememin amacı açıktır. Eşlerden birinin, diğerinin herhangi bir malının edinilmesine, iyileştirilmesine ya da korunmasına yaptığı karşılama katkılarının rejimin tasfiyesi sırasında dikkate alınması sağlanmak istenmiştir. Bunun yanı sıra, eşlerden birinin edinilmiş mala giden kişisel mal karşılığı ve mallara ilişkin borçlar da toplama ile bulunan meblağdan çıkartılacaktır.

c) Artık değerın hesaplanmasının formülleştirilmesi:

Öğretide, artık değerın hesaplanmasında uygulanması önerilen ve benimsenen formül ise şöyle ifade edilmektedir **Şükran ŞİPKA/Ayça ÖZDOĞAN**⁴: “ $AD = (EM + ED + D1) - (DAPb + D2 + B)$ AD= Artık Değer; EM=Edinilmiş

³ ŞİPKA, age, s. 245 vd., KILIÇOĞLU, Katkı-Katılma, s. 119

⁴ Yargı Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları, 2, Baskı, İstanbul 2017, s. 252; Aynı formül için ayrıca bkz. ŞİPKA, age, s. 246.

Mallar; ED= Eklenecek Değerler (TMK m. 229 gereğince); D1= Kişisel Mala Giden Edinilmiş Mal Karşılığı (Denkleştirme=TMK m. 230); D2= Edinilmiş Mala Giden Kişisel Mal Karşılığı (Denkleştirme=TMK. m. 230); DABp= Diğer Eşin Değer Artış Payı Alacağı (TMK. m. 227); B= Edinilmiş Malların Borçları”⁵.

3) TMK.’nun 236/1, c. 2’deki takas’ın etkisi: Artık değer – katılma alacağı: TMK.’nun 236/1 hükmündeki takas, öğreti ve uygulamada **yasal takas** olarak adlandırılmaktadır öğreti ve uygulamada farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır. Bir görüş, hükmün emredici niteliğinden hareketle, takasın, mahkemece re’sen dikkate alınması gerektiğini⁶ ileri sürerken, bir diğer görüş, mahkemece re’sen dikkate alınabilmesi için her hal ve karda, davalı veya mirasçılarının karşı tasfiye talebi olmasını zorunlu görmektedir⁷. Uygulamada da, mahkemece takasın dikkate alınabilmesi için davalı tarafından gündeme getirilmiş olması aranmakta, ancak, bunun için bir karşı dava açılmasına ve harç yatırılmasına gerek olmadığı belirtilmektedir⁸.

⁵ Aynı formül için bkz. **Faruk ACAR**, Aile Hukukumuzda Aile Konutu, Mal Rejimleri, Eşin Yasal Miras Payı, 5. Baskı, Ankara 2016, s. 341; **AKINTÜRK/ATEŞ**, age, s. 173’de, bu formülü katılma alacağının belirlenmesine yönelik olarak şöyle tamamlamıştır: “**3) KATILMA ALACAĞININ BELİRLENMESİ** Katılma Alacağı = Artık Değer: Katılma Oranı KA=AD:KO KA= (EdM+EkD+Dnk1) – (DaP+Dnk2+Bo): 2).

⁶ **Ahmet M. KILIÇOĞLU**, Katkı-Katılma Alacağı, s. 45: *Maddenin kaleme alınış biçiminden takasın talep edilme koşuluna bağlı olmadığı anlaşılmaktadır. Zira madde “Alacaklar takas edilir” demekte, “edilebilir” ifadesini kullanılmaktadır. ... BK’muz genel hükümlerde borcu sona erdiren bir sebep olarak takası, borçlunun bunu ileri sürmesi ... koşuluna bağlı tutmuştur ... TMK. md. 236/f. 1. C. 2’de ise, eşlerin bunu ileri sürmesi koşuluna yer verilmemiştir. Bunun sonucu olarak, tasfiye sırasında yargıç bunu re’sen de göz önünde tutabilecektir”;* **Zafer ZEYTİN**, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, Ankara 2005, s. 225: “... TMK 236/1. Fıkra 2. cümle hükmüne göre takas kanun gereğidir. Hak sahiplerinden birinin tek taraflı bir irade beyanı ile takası ileri sürmesine gerek yoktur. Alacaklar kanunun gereği takas edilecek ve hakim bunu resen dikkate alacaktır. Kanun koyucu bu düzenleme ile eşler arasındaki gereksiz para alış verişinin önüne geçmek ve eşlerin birbirlerinden olan alacaklarını icra yolu ile takibe koymaları halinde yaşanacak olumsuzlukların önüne geçmek istemiştir”; **AKINTÜRK/ATEŞ**, age, s. 175-176.

⁷ Bkz. **ŞİPKA**, age, s. 268-269; **Ali İhsan ÖZÜĞÜR**, Mal Rejimleri, 7. Baskı, Ankara 2013, s. 70-71: “... bu uygulama kanımızca; eşlerin karşılıklı olarak tasfiye ve katılma alacağı istemleri veya takas ve mahsup talep etmeleri halinde söz konusu olacaktır. ... Eğer davalı eş, harcını vererek açtığı bağımsız bir dava veya karşı dava ile katılma alacağı talep etmemiş ve esasa cevap süresi içinde def’i olarak takas veya mahsup talebinde bulunmamış ise takas ve mahsup söz konusu olmayacaktır. ... Takas ve mahsup karşı dava şeklinde olabileceği gibi def’i şeklinde de olabilir. Davalının takas etmek istediği katılma alacağı, değer artış payı alacağı dava edilen alacaktan daha az ise davalı, dava veya karşılık dava yerine esasa cevap süresi içinde vereceği cevapla takas ve mahsup def’inde bulunabilecek veya karşılık dava açabilecektir. ... Eğer davalının katılma veya değer artış payı gibi alacakları dava edilen alacaktan fazla ise davalı bu fazla alacağının da hüküm altına alınmasını istiyorsa, bu takdirde def’i değil karşılık dava veya bağımsız harcını vererek açacağı bağımsız bir dava ile alacağının hüküm altına alınmasını istemesi uygun olacaktır”. Burada, karşılıklı alacakları az olanı tutarında sona erdiren takasın bir def’i olmadığı konusunda Takas Savunmasının Niteliği., Balıkesir Barosu Dergisi, Aralık 1984, Sayı 19 adlı çalışmam olduğunu belirtirim.

⁸ **Y. 8HD. 14.01.2014, E. 2013/18697, K. 2014/151**: “... davada tam (çifte) tasfiyenin ve **takasın yapılabilmesi için en azından bu konuda davalı tarafından davacıdan ne istendiğinin savunma olarak getirilmesi gerektiği** ayrıca kesinleşmiş ve belirlenmiş hak edilmiş bir alacağın olmasına gerek bulunmadığı kabul edilmiştir. Hiç şüphesiz bu belirlenmiş kesinleşmiş ve böylece hak edilmiş bir alacağın takas edilmeyeceği anlamına gel-

Bu açıklamalardan hareketle, edinilmiş mallara katılma yasal mal rejiminin tasfiyesinde, her iki eşin, yukarıda yer verilen formüle uygun bir şekilde, artık değerleri toplanacak, eşlerden her biri, kural olarak, diğerinin artık değerinin yarısı kadar katılma alacağına sahip olacaktır. Yalnız, burada mutlaka dikkat edilmesi gereken husus, TMK'nun 236/1'deki "*Her eş veya mirasçılardan, diğer eşe ait artık değer yarısı üzerinde hak sahibi olurlar. Alacaklar takas edilir*" içerikli hükmüdür. Hükmün açık söylemi, alacakların **takas⁹ edilmesine** yer verdiğine göre, eşlerin her birinin hesaplanan artık değerlerinin birbirini götürmesi sonucunda, ancak eşlerden birinin katılma alacağından söz edilebilecektir. Bir diğer anlatımla, TMK'nun 236. maddesinin 1. fıkrasının, 2. cümlesindeki yasal takas düzenlemesi, artık değer kavramının, katılma alacağı kavramından farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Eşlerin her birinin artık değerleri, yukarıda yer verilen formlere (toplama + çıkarma işlemlerine) göre belirlendikten sonra, bu değerler az olanı oranında takas nedeniyle birbirini götürecektir ve **kalan bakiye ister**

mez. Talep olmadan ve davacı üzerinde ya de nezdinde hangi malların veya bu tür bir alacağın bulunduğu bilinmeden Mahkemece, kendiliğinden takas ve mahsup işlemini yapması güçtür ve pek olanaklı değildir. Y. 8 HD.01.03.2016, E. 2015/10402, K. 2106/3683: "... davalı tarafça cevap dilekçesinde TMK'nun 236. Maddesi uyarınca usulüne uygun olarak takas talebinde bulunmadığı anlaşıldığına göre, davalı tarafın temyiz itirazları yerinde görülmemiştir". Yargıtay 8. Hukuk Dairesi alacakların takas edilmesi isteminin harca bağlı olmadığı düşüncesindedir. s. 1341: Y. 8. HD. 14.01.2014. E. 2013/18697, K. 2014/151 ve 08.10.2013, E. 2013/11000, K. 2013/14461: "... benzer şekilde Dairenin uygulamalarında edinilmiş mallara katılma rejimi döneminde edinilen malvarlığı bakımından bir eşin edinilmiş malından diğer eş adına alınan edinilmiş mala yapılan katkı ile ilgili esasen tam (çifte) tasfiyenin kabul edildiği, ayrıca değer artış payı hesabı yapılmadığı ve bu katkının katılma alacağı içinde külliyen dikkate alındığı da hatırlanmalıdır. Kısaca Dairenin kabul ettiği tam (çifte) tasfiye sebebiyle Mahkemece Hikmet vekilinin süresinden sonra verdiği cevap dilekçesinde ileri sürdüğü ancak davacı Selfet vekilinin usulüne uygun şekilde karşı koymadığı takas mahsup talebi ile ilgili olarak Hikmet vekilinden gelen açıklama da gözetilerek, taraf delillerinin değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde cevap süresi içinde harcı yatırılarak karşı dava açılmadığı gerekçesi ile takas mahsup talebinin reddi doğru olmamıştır". Bu kararlar için bkz. Ömer Uğur GENÇCAN, Mal Rejimleri Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2017 s. 1335 vd. Takasın ileri sürülebilmesi için, harcin yatırılmasına gerek olmadığı görüşü, davalının alacağının, daha fazla olması halinde, terkedilmekte ve bu fazla kısım için, harç yatırılmamış ise, talepten fazlasına karar verilemeyeceği için, fazla olan alacakla ilişkin hüküm kurulamayacaktır. Bu yöndeki uygulamaya örnek olarak Y. 8. HD'nin 17.12.2018 t. ve E. 2016/18536, K. 2018/20313 sayılı kararı verilebilir: "*Takas def'i davalı tarafça açıkça ileri sürülmelidir. Hakim dosyadaki bili ve belgelerden def'i konusunun olduğunu görse bile kendiliğinden dikkate alamaz. Takas def'i dilekçelerin değişimi süresi içinde ileri sürülmelidir. Süresinden sonra ileri sürülen takas def'i savunmanın genişletilmesi yasağı ile karşılaşır. Ancak, sonradan davacının açık ya da zımnı rızası ile veya ıslah ile takas def'i ileri sürülebilir. Takas def'i harca tabi değildir. Ancak, takas def'inde bulunan davalının alacağı, davacının alacağından fazla ise talepten fazlasına karar verilemeyeceğinden mahkemece fazla kısım için hüküm kurulmaz. Davalı takas talebinde bulunduğu fazla alacak miktarı için harcı yatırmak suretiyle usulüne uygun olarak karşı dava ya da ayrı bir dava açmışsa mahkemece, fazla alacak miktarı hakkında da hüküm kurulmalıdır". Y. 8. HD'nin 17.12.2018 tarihli kararı için bkz. Fatih KARAMERCAN, Mal Rejiminin Tasfiyesi, 3. Baskı, Ankara 2025, s. 414-415.*

⁹ TMK'nun 236/1 hükmündeki **takas** kavramının, Borçlar Hukuku'ndaki anlamına göre farklı olduğu, buradaki takastan anlaşılması gerekenin kanun gereği yapılması gereken bir hesaplama, karşılıklı tasfiyenin söz konusu olduğu bir hesap artığı olduğu konusunda bkz. ERDEM/MAKARACI BAŞAK, age, s. 317; Mustafa DURAL/Tufan ÖĞÜZ/Mustafa Alper GÜMÜŞ, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2010, s. 222-223; Suat SARI, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, İstanbul 2007, s. 228.

istememez yalnızca eşlerden biri için katılma alacağı olarak hükme bağlanacaktır¹⁰. Burada, uygulamada, artık değer alacağı yerine katılma alacağı deyiminin kullanıldığı, TMK.'nun 236/1, 2. cümlesinde düzenlenen yasal takasın, ancak kesinleşmiş katılma alacakları arasında yapılacağıının ileri sürüldüğü görülmektedir¹¹.

Gerçekten eşlerden birinin artık değerinin 100 birim, diğerinin ise 200 birim olduğu hallerde, kural, bu iki artık değer birbirini götürmesi sonucu, yalnızca 200 birim artık değer sahibinden katılma alacağı talep edilebileceği açık ve tartışmasız kabul edilmelidir. Buna göre, artık değeri daha az olan eşin 100 olan artık değeri, diğerinin 200 olan artık değerinden düşülecek, diğerinin 100 fazla artık değeri üzerinden, artık değeri 100 olan eş, fazla olan 100'ün yarısını, yani 50'sini talep edebilecektir. Özetle, eşlerden birinin katılma alacağı, artık değerlerin takas edilmesi sonucunda kalan bakiye kadar olacaktır; bir diğer anlatımla, eşlerden yalnızca birinin katılma alacağı olabilecek, her iki eşin katılma alacaklısı olması matematik olarak mümkün gözükmemektedir¹². Burada, zor da olsa akla şu olabirliği de getirmekte

¹⁰ ŞIPKA, age, s. 161-162'de aynı yönde şu açıklamalara yer vermiştir: "... katılma alacağının belirlenmesi için ön koşul, eşlerin malvarlığının tasfiyesi olup tasfiye gerçekleşmeden katılma alacağı da doğmaz. Tasfiye sonucunda MK. m. 231 ve 236 gereği, her iki eşin artık değerinin takas edilmesi sonucunda, bir eşin katılma alacağı belirlenecektir. ... tasfiye yapıp bittikten sonra bir eşin katılma alacağı bulunur ve bu alacak, tasfiye bittiği zaman muaccel hale gelir. ... tasfiyenin zorunlu olması sonucunda, mal rejiminin tasfiyesi talebi ile katılma alacağının ifası talebinin birbirinden ayrılması gerekir. ... Mal rejiminin tasfiyesi yapılmadan katılma alacağı da muaccel hale gelmez. Tasfiye ise, ya tarafların anlaşması ya da Mahkemece yapılacak olan fiktif bir hesaplama türüdür. Ancak bundan sonra bir katılma alacağı ortaya çıkabilecek ve miktarı belirli hale gelen bu katılma alacağı karşı taraftan talep edilecektir".

¹¹ Bkz. GENÇCAN, age, s. 1092-1093: "Kanunda sözü edilen/yer alan takas, katılma alacaklarının ve hatta varsa diğer alacakların takas edilmesidir. O halde DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ düşüncesinin aksine bir den fazla (=iki adet) katılma alacağı olabilir. Varsa da katılma alacakları takas edilir. Takas ancak önce kesinleşmiş bir katılma alacağı varsa yapılabilir. ... Türk Hukukunda hiçbir içtihat mevcut değil iken yayınladığımız '4721 Sayılı Türk Medeni Kanununa Göre Mal Rejimine İlişkin Genel Hükümler ve Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2002' eserimizde Artık Değer Alacağı ifadesini değil de Katılma Alacağı ifadesini kullandık. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (=Dairem) ve Yargıtay 8. Hukuk Dairesi de bugüne kadar Katılma Alacağı ifadesini kullanmakta olup, bu ifade artık yerleşik konumdadır". GENÇCAN'ın bu düşüncesine katılmadığımı belirtmek isterim. Yazarın söylediğinin aksine, TMK.'nun 236. maddesinde takas edileceği belirtilen alacaklar, haklar, maddenin 1. fıkrasının ilk cümlesinde açıkça artık değer yarısı üzerindeki haklar olarak tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra, takasın ancak önce kesinleşmiş bir katılma alacağı varsa gündeme geleceği açıklamasının da yerinde olmadığı kanı-sındayım. Gerçekten, katılma alacağının kesinleşmesi, ancak eşlerin diğerinin artık değerine yönelik haklarının birbiriyle takas edilmesi, birbirini götürmesi suretiyle mümkün olacağına göre, bu şekilde kesinleşecek olan katılma alacağının, takas edilebileceği başka bir katılma alacağı da mantıken olmayacaktır. Ne denli zorlanırsa zorlanırsa, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesine yönelik davalarda ancak ve ancak eşlerden yalnızca biri lehine katılma alacağına hükmedilmesi, matematiksel bir zorunluluktur.

¹² Bkz. ZEVKLİLER/CUMALIOĞLU/ACABEY, age, s. 209: "Eşlerden her birinin, diğerinin edinilmiş mallarının artık değeri üzerinde sahip olduğu alacak hakkını, biz "artık değer alacağı" olarak isimlendiriyoruz. Eşlerin (veya mirasçılarının) bu şekilde hesaplanan karşılıklı "artık değer alacakları" daha küçük olan alacak oranında sona erer; daha fazla alacağı olan taraf, aradaki fark kadar alacaklı kalır. Biz bu nihai (takas sonunda kalan bakiye) alacağı "Katılma Alacağı" olarak isimlendiriyoruz"; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, age, s. 222: "MK 236/1,

yarar vardır. Her iki eşin artık değeri eşit ise, eşit artık değerler birbirini götüreceğinden, eşlerden biri lehine katılma alacağı olmayacaktır.

Öğretide artık değer – katılma alacağı ilişkisi ve TMK.’nun 236/1 hükmündeki yasal takas sonucunda, **eşlerden yalnızca birinin katılma alacağı olabileceği**ne şu örnekler verilmektedir:

ŞIPKA¹³: “**Örnek:** Davacı ve davalının karşılıklı mal rejimi tasfiyesi taleplerin söz konusu olduğu davada, bilirkişi, davacı Sevim’in ARTIK DEĞERİ’nin 300.000 TL, davalı Kerim’in ARTIK DEĞERİ’nin ise 500.000 TL olduğunu belirlemiştir. Bu durumda Mahkemece bu artık değerler takas edilir ve $(500.000 - 300.000) = 200.000 / 2 = 100.000$ TL davacı Sevim’in, davalı Kerim’den olan nihai KATILMA ALACAĞI’dır”.

Mehmet Beşir ACABEY¹⁴: Örneğin, kocanın edinilmiş malvarlığı grubunun aktif kısmından, pasif kısım düştükten sonra artık değerinin 100 milyon TL olduğunu; kadının ise aynı şekilde hesaplanan artık değerinin 60 milyon TL olduğunu varsayalım. Bu durumda kadın, erkekten 100 milyon TL’nin yarısı oranında, yani 50 milyon TL; buna karşılık koca da, kadına karşı 60 milyon TL’nin yarısı oranında, yani 30 milyon TL alacak hakkına sahip olur. ... Bu karşılıklı alacaklar mahsup edildiğinde., daha fazla alacağı bulunan kadın, kocadan aradaki farkı kadar, yani 20 milyon TL alacaklı kalır. Bu nihai alacağı (kanuni takas sonunda kalan bakiye alacağı) ‘**KATILMA ALACAĞI**’ olarak isimlendiriyoruz. Bu alacak ödendiğinde, 20 milyon TL’yi kendi artık değeri olan 60 milyon TL ye ekleyen kadının eline 80 milyon TL geçmiş olur. Kadına 100 milyon tutarındaki artık değerinden, 20 milyon TL ödeyen erkeğin elinde de yine 80 milyon TL artık değer kalır.”

c.1’e göre belirlenecek eşlerin “artık değer alacakları”, 1. fıkra 2. cümlelerin emredici düzenlemesi uyarınca, yasa gereği “kendiliğinden” takasa girer. Söz konusu takas sonrasında ise ortaya sadece eşlerden “birisi” lehine mal rejimine hukukuna ilişkin bir alacak hakkı niteliğindeki “bir tane” katılma alacağı doğar”; SARI, age, s. 228: “Edinilmiş mallara ilişkin borçları, ekleme ve denkleştirme dahil edinilmiş mallarının toplam değerinden fazla olan eşin artık değeri ‘sıfır’ olarak kabul edilecek, bu durumda da diğer eş bir katılma alacağına sahip olamayacaktır. Her bir eşin diğerine karşı katılma alacağı mevcut olmakla birlikte, bu iki katılma alacağının her biri ayrı ayrı ödenecek değildir. MK. m. 236/1’de ‘alacaklar takas edilir’ hükmüne yer verilmek suretiyle, eşlerin birbirlerine karşı olan katılma alacakları, az olanı tutarında sona erecektir.” Nuri Aziz MİDYAT, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, 1. Baskı, İstanbul 2023 s. 117: “**11. KATILMA ALACAĞI VE İFASI 1. Katılma Alacağı Miktarının Belirlenmesi 1. Kanuna Göre Artık Değere Katılma Madde 236 a. Artık Değere Katılma ... Kanun eşlerin birbirinden olan karşılıklı artık değer alacaklarının takas edilmesini öngörmektedir. Bu şekilde karşılıklı alacakların takas edilmesi suretiyle eşlerden biri lehine tek bir katılma alacağı ortaya çıkacaktır**”.

¹³ Age, s. 268.

¹⁴ Mehmet Beşir ACABEY, Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, Ankara 2020 s. 175-176.

ZEYTİN¹⁵ eşlerin artık değere katılma alacağının hesaplanmasında, aynı somut örnekten yola çıkarak, üç farklı, ama aynı sonucu doğuran yöntem yer vermiştir: “Emin’in artık değeri: 100.000 TL, Keriman’ın artık değeri: 50.000 TL, Eşlerin artık değere katılma alacağı: $150.000:2=75.000$ TL, Keriman’ın artık değere katılma alacağı $75.000-50.000= 25.000$ TL . Ya da fazla olan artık değerden az olanı çıkartılır ve kalan değer ikiye bölünür. Bölme sonucunda elde edilen değer, fazla artık değere sahip eşin borcu, az olan artık değere sahip eşin artık değer katılma alacağı olur. Keriman’ın artık değer alacağı: $100.000 - 50.000:2= 25.000$ TL. Bir başka yöntem ise her eşin değerinin artık değere katılma alacağı belirlenir, fazla olan artık değere katılma alacağından az olanı çıkartılır ve kalan miktar fazla olan artık değere sahip eşin alacağıdır. Emin’in artık değer alacağı: Keriman’ın artık değerinin yarısıdır: $50.000: 2= 25.000$ TL; Keriman’ın artık değer alacağı: Emin’in artık değerinin yarısıdır: $100.000 :2 = 50.000$ TL. Keriman’ın artık değer alacağı”.

4) Katılma alacağının belirlenmesinde öğreti – uygulama farklılığı:

Öğreti, eşlerin katılma alacaklarının yukarıda yer verilen formüllerde belirtildiği şekilde edinilmiş, mallara eklenecek ve çıkarılacak değerlerden sonra belirlenmesinden sonra belirlenecek artık değerlerden, yasal takas sonucunda ortaya çıkacak bakiye olarak hesaplanacağını kabul ederken, uygulama, edinilmiş, mallardan her biri için ayrı ayrı hesaplama yapılmasını gerekli görmekte, böyle bir hesaplama yapılmamasını da bozma sebebi yaptığı görülmektedir¹⁶.

Bu yöndeki uygulamayı, bildiğimiz kadarıyla **Yargıtay’ın 8. Hukuk Dairesi** başlatmıştır. **Yargıtay 8. Hukuk Dairesi’nin** bu yöndeki uygulamasına örnek olarak **21.03.2017 t. ve E. 2015/13223, K. 2017/3960 sayılı Kararı** gösterilebilir: “Tüm dosya kapsamı birlikte incelendiğinde, mahkemece tasfiyeye konu araçlar yönünden araçların toplam değerinden çekilen kredi miktarı düşülerek eksi bakiye bulunmaması nedeniyle davanın reddine karar verildiği ... plakalı araç için kullanılan 28.000,00 TL taşıt kredisinin boşanma tarihine kadar 17 aylık taksiti ödenmiş olup 19 aylık taksiti aracın kredi borcu olarak kaldığı anlaşılmıştır. Öncelikle her bir mal için o malın kendisinden kaynaklanan borçların denkleşmesi yapılarak ayrı ayrı artık değere katıl-

¹⁵ Age, s. 208

¹⁶ Bkz. **ŞIPKA/ÖZDOĞAN**, age, s. 252: “Ancak burada doktrin ile uygulamanın ayrıldığı bir konu bulunmaktadır. Kanundaki düzenleme karşısında, doktrinde artık değer hesabının yukarıdaki şekilde yapılması gerektiği belirtilmekte, ancak Yargıtay uygulamasında ise her bir edinilmiş mal için bu hesaplama ayrı ayrı yapılmaktadır. Yani bir eşin tüm aktif ve pasifleri belirlenerek artık değer bulunmamakta, her bir malvarlığının kendi pasifi dikkate alınarak sadece o malvarlığı açısından ayrı bir hesaplama yapılmaktadır”.

*ma alacağı hesaplanması gerekirken araçların toplam değerinden borcun düşülmesi hatalı olmuştur*¹⁷.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin daha yeni kararlarında da, edinilmiş mallardan her biri için **ayrı ayrı hesap yapılması yönteminin sürdürüldüğü görülmektedir**¹⁸. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bu yöndeki kararlarına örnek olarak şu kararlar verilebilir:

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 29.11.2023 t. ve E. 2023/2536, K. 2023/5742 sayılı kararı: “...Diğer yandan, davacılar vekili dava dilekçesinde alacak talebinin hangi kalem için ne kadar olduğunu açıklamamış, taşınmazlar yönünden davadan feragat etmiş ve sadece banka hesabındaki para yönünden talep miktarını artırmıştır. Mahkemece, davacıların talepleri açık olmadığı halde açıklatma da yaptırılmamış, davanın kısmen kabulüne kısmen reddine karar verilmesine rağmen kabul ve ret oranı belirlenmeden yargılama giderleri ve vekâlet ücreti davalının aleyhine hükmedilmiştir. O halde, Mahkemece, hakimin davayı aydınlatma ödevi (6100 sayılı Kanun md. 31) çerçevesinde davacılar vekiline dava dilekçesinde talep ettiği alacak kalemlerinin her biri yönünden talep ettiği alacak miktarının ayrı ayrı açıklattırılarak, sonucuna göre davanın kabul-ret oranı belirlenip yargılama giderleri ve vekâlet ücretinin hesaplanması gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olmuş, bozmayı gerektirmiştir”.

Y. 2. Hukuk Dairesi'nin 10.11.2021 t. ve E. 2021/5374 K.2021/8375 sayılı kararı:“...Öncelikle, dava dilekçesinde davacının alacak talebinin hangi kalem için ne kadar olduğu açıklanmamıştır. Mahkemece, davacının talepleri açık olmadığı halde açıklatma da yaptırılmamıştır. Bu durumda öncelikle mahkemece yapılacak iş, 6100 Sayılı HMK'nın 31. maddesindeki hakimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde davacıya, dava dilekçesi ve ıslah dilekçesinde talep ettiği alacak kalemlerinin her biri yönünden talep ettiği alacak miktarının ayrı ayrı açıklattırılması gerekir. Ayrıca, 6100 Sayılı HMK'nın 297/2 maddesine göre, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında,

¹⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 21.03.2017 t. ve E. 2015/13223, K. 2017/3960 sayılı Kararı ve Y. 8. HD'nin aynı yöndeki 21.06.2016 t. ve E. 20166/202, K. 2016/10960 sayılı ve 23.06.2015 t. ve E. 2015/2840, K. 2015/13818 sayılı kararları için bkz. ŞİPKA/ÖZDOĞAN, age, s. 252-253. Buna karşılık Y. HGK'nun 12.09.2012 t. ve E. 2012/8-365, K. 2012/561 sayılı kararı aksi yöndedir: “Katılma alacağında paylaşılan edinilmiş mal değil artık değer olduğundan katılma alacağı edinilmiş malların toplamı dikkate alınarak hesaplanmalıdır” (Bkz. ŞİPKA/ÖZDOĞAN, age, s. 253).

¹⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bu makalede yer verilen kararları, hemşerim ve meslektaşım Av. Ayça Özdoğan tarafından iletilmiştir. Kendisine teşekkürlerini sunuyorum.

açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi, infaza elverişli biçimde hüküm kurulması zorunludur. Mahkemece hangi alacak kalemi için ne miktar kabul edildiğinin açıkça yazılarak karar verilmesi gerekirken açık ve anlaşılır olmayacak şekilde hüküm kurulması da usul ve yasaya aykırı olmuş, bozmayı gerektirmiştir”.

Yargıtay 2, Hukuk Dairesi bu görüşünü, taraflarca her bir kalem mal için ayrı ayrı miktar belirtilmemiş ise, her bir kalem için eşit miktarda talebin varlığı kabul edilmelidir görüşü ile tamamlamıştır. Bu yöndeki kararlara¹⁹ da şu örnekler gösterilebilir:

Yargıtay 2. HD., 16.01.2025 t. ve E. 2024/4678, K. 2025/409 sayılı kararı: *“...O halde, İlk Derece Mahkemesince, tasfiye konusu mallar tespiti için gerekli deliller toplandıktan ve tasfiye konusu mallar tespit edildikten sonra davacı-davalı tarafa hangi mal için ne kadar miktar talepte bulunduğu-nun bildirilmesi/açıklaması için süre verilmesi, davacı-davalı taraf talebini açıklamaz ise, bu durumda dava dilekçesindeki talep miktarı yönünden her bir kalem için eşit alacak talebinde bulunduğu kabulü edilerek ... karara bağlanması gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.”*

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 05.12.2024 t. ve E. 2024/1953, K. 2024/9572 sayılı kararı: *“...O halde, İlk Derece Mahkemesince ilk olarak tasfiye konusu mallar tespit edildikten sonra hangi mal için ne kadar miktar talepte bulunduğu-nun bildirilmesi için davacı tarafa süre verilmesi, davacı taraf talebini açıklamaz ise bu durumda dava dilekçesindeki talep miktarı yönünden her bir kalem mal için eşit alacak talebinde bulunduğu kabulü edilmesi ... gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.”*

Yargıtay'ın her bir edinilmiş mal için ayrı ayrı hesaplama yapılması gerektiği görüşünün her şeyden önce, artık değeri tanımlayan TMK.'nun 231. maddesinin söylemi ile bağdaşmamaktadır. Anımsatayım hüküm **“Artık değer, eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktardır”**. Bunun yanı sıra, Yargıtay'ın benimsediği eşlerin edinilmiş malları için ayrı ayrı hesaplama yapılması halinde, kural olarak, toplu değerlendirmeden farklı bir sonuca ulaşılma-

¹⁹ Bu kararlar da Özdoğan tarafından iletilmiştir.

sının matematik açıdan mümkün olması konusunda kuşku duymaktayım. Eşlerin her birinin, on adet edinilmiş malı olduğunu varsayalım. Eşlerden biri diğerinin bu on adet maldan 4'ü için katkıda bulunmuş, bu diğeri de, eşinin 6 adet malına katkıda bulunmuş olsun. İlk 4 mal için katkı birinci için 20.000 TL, ikinci için 10.000 TL, üçüncü için 10.000 TL, dördüncü için 10.000 TL olmak üzere 50.000 TL; diğerinin 6 adet malı için katkı sırasıyla 10.000 TL, 15.000 TL, 10.000 TL, 5.000 TL, 10.000 TL ve 5.000 TL olmak üzere toplam 55.000 TL ise, artık değer belirlenmesinde bu karşılıklı katkılar ister istemez dikkate alınacaktır. Yani ister katkıları birer birer toplayalım, ister toplamını dikkate alalım, sonuçta, eşlerden birinin diğerine olan katkısı, yasal takas sonucunda, bu eşten 5.000 TL fazla olacak ve artık değer hesaplanmasında zorunlu olarak bu tutar dikkate alınacaktır, kanısındayım²⁰.

5) Artık değere katılma oranının sözleşme ile değiştirilebilmesi:

Artık değer ve katılma alacağı konusunda, gözden kaçırılmaması gereken bir hüküm de TMK.'nun 237. maddesinin *“Artık değere katılmada mal rejimi sözleşmesiyle başka bir esas kabul edilebilir”* içerikli, 1. fıkra hükmüdür. 1. fıkra hükmü, maddenin 2. fıkrasındaki *“Bu tür anlaşmalar, eşlerin ortak olmayan çocuklarının ve onların altsoylarının saklı paylarını zedeleyemez”* içerikli düzenlemesiyle ve TMK.'nun 238. maddesinin *“Mahkemece evliliğin iptal veya boşanma sebebiyle sona erdirilmesine veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi hallerinde, kanundaki artık değere katılmaya ilişkin düzenlemeden farklı anlaşmalar, ancak mal rejimi sözleşmesinde bunun açıkça öngörülmüş olması halinde geçerlidir”* kuralı ile birlikte değerlendirildiğinde, TMK.'nun 237. maddesinin 1. fıkra hükmünün, yalnızca evliliğin ölüm sebebiyle sona erdiği hallerde geçerli olacağı karinesi getirdiği belirtilmektedir²¹. Bu verilerden hareketle, TMK.'nun 236. maddesinde öngörülen artık değerler üzerinde $\frac{1}{2}$ paylaşım kuralının bir mal rejimi sözleşmesiyle, açık şekilde belirtilmiş olmak şartıyla, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ olarak değiştirilebileceği, yani karinenin aksinin böylece ispatlandığı kabul edilecektir²².

Mal rejimi sözleşmesiyle açık bir şekilde, bu tarz bir değişiklik yapılması halinde de, TMK.'nun 236. maddesinin 1. fıkrasının, 2. cümlesinde öngörülen **yasal takas'**ın uygulanması gerektiği kanısındayım. Örneğin eşlerden

²⁰ ŞIPKA/ÖZDOĞAN, age, s. 254-257'de, aynı somut örnekten hareketle, Yargıtay'ın benimsediği her bir mal için hesaplama ve öğretilde benimsenen bütün olarak (toplam) hesaplama yöntemlerinde aynı sonuca varıldığı çarpıcı biçimde ortaya konulmuştur.

²¹ Mustafa Alper GÜMÜŞ, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m.185-281), İstanbul 2008, s. 387; ŞIPKA, age, s. 281.

²² Bkz. GÜMÜŞ, age, s. 383.

birinin diğerinin artık değerinden yalnızca 1/3 oranında pay alacak olması halinde de, yine eşlerin artık değerleri belirlenecek ve belirlenen artık değerlerden bu oran da dikkate alınarak ulaşılabilecek olan miktar, diğerinin artık değerden alacağı miktar ile takas edilecektir. Örneğin: Boşanmış eşlerden (A)'nın artık değeri 100 birim, (B)'nin artık değeri 40 birim olduğu, taraflar arasında yapılmış mal rejimi sözleşmesiyle, (B)'nin artık değer alacağının 1/3 olacağı düzenlenmişse, karşılıklı artık değerlerin takası sonucunda, bakiye artık değer (B) lehine 60 birim olacaktır. (B) mal rejimi sözleşmesiyle 1/3 oranını kabul ettiğine göre, (B)'nin (bir kez daha vurgulayayım, yalnızca B'nin) katılma alacağı 60:3=20 birim olacaktır.

II) ARTIK DEĞERDEKİ PAY ORANININ AZALTILMASI VEYA KALDIRILMASINA YER VEREN TMK.'NUN 236/II HÜKMÜNÜN, KUSURSUZ EŞE YENİ BİR ÖDÜL VERİLMESİNE YÖNELİK ANLAYIŞIN ELEŞTİRİSİ:

1) Bu anlayışın benimsendiği uygulama örnekleri:

İlk planda vurgulanması gereken, TMK.'nun 236/II hükmünün, açık söyleminde yer verildiği gibi, yalnızca zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hallerinde uygulanabileceği, bunun dışındaki sebeplerle boşanma hallerinde uygulama olanağı bulunmadığıdır²³.

GİRİŞ bölümünde de belirttiğim gibi bu çalışmaya başlarken asıl amacım, TMK.'nun 236/II hükmüne, kusursuz eş için yeni bir ödül, hayata kast eden veya zina yapan kusurlu eşe bir ceza anlamı verilmesine yönelik anlayışı eleştirmektir. Değerli avukat meslektaşlarımın, önce dilekçelerinden, sonra da bana iletmiş içtihatlarından, kusursuz eşin, kendisini aldatan ve/veya hayatına kast eden eşinden, bu sebeplerle boşandığı takdirde, eşinin artık değerinden, yasanın söyleminde yer almayan, yarından fazla pay alabileceğinin kabul edildiğini öğrendim.

Gerçekten, çok geç öğrendiğim ve bu nedenle biraz da kendimi kınadığım bu anlayış, beni, boşanma ve sonuçları konusunda anlaşma yoluyla TMK.'nun 166/III uyarınca verilmiş boşanma kararının, hiçbir gerekçe gös-

²³ Örnek olarak bkz. **ŞİPKA**, age, s. 270; **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuk, s. 348; **Nermin SAKARYA GÜNEŞ**, Edinilmiş Malları Katılma Rejiminde Katılma Alacağı, Ankara 2022, s. 109-110; **GENÇCAN**, age, s. 1328. Uygulamadan sayısız örneklerden **Y. 8. HD.'nin 24.03.2015 t. ve E. 2014/19664, K. 2015/6716 sayılı, 23.11.2015 t. ve E. 2014/12620, K. 2015/21007 sayılı kararları** için bkz. **Fatih KARAMERCAN**, Katkı-Değer Artış Payı Katılma Alacağı Davaları, 3. Baskı, Ankara 2016, s. 851; **Y. 8. HD.'nin 01.04.2019 t. ve E. 23019/552, K. 2019/3464 sayılı kararı** için bkz. **SAKARYA/GÜNEŞ**, age, s. 110. 336. no.lu dn.; **Y. 8. HD.'nin 14.11.2018 t. ve E. 2016/15105, K. 2018/18680 sayılı kararında** (bkz. **İhsan MAKAS**, Eşler Arasında Mal Rejimi Davalarında Yargıtay Uygulaması, Ankara 2020; s. 183-184) TMK.'nun 236/II hükmünün, müşterek çocuğun hayatına kast halinde dahi uygulanmayacağı belirtilerek, hükmün söyleminden farklı şekilde uygulanmayacağı bir kez daha vurgulanmıştır.

terilmeksizin, adeta **ben oynamıyorum** dercesine, basit bir istinaf başvurusu üzerine, istinafça kaldırılarak, dosyanın çekişmeli yargılama yapılmak üzere, mahkemesine gönderilmesini²⁴ öğrendiğim gündeki kadar şaşırtmış ve üzümüştür. Yeni öğrendiğim bu anlayış “**zina yapan eşin, diğer eşindeki artık değere katılma payının azaltılması veya kaldırılmasının yanı sıra, diğer eşe, yasal mal rejimi çerçevesinde, zina yapan eşin tasfiyeye konu malvarlığı üzerindeki hakkının, yükseltilebileceğinin kabulü**” şeklinde özetlenebilmektedir²⁵.

Bana iletilen bu kararları özetle aktarmayla çalışacağım:

Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 04.02.2020 t. ve E. 2019/1435, K. 2020/900 sayılı kararı (Av. Ayça Özdoğan ilemiştir): “... Katılma alacağına konu edilen ... mallar fiili ayrılık döneminde erkeğin çalışması ile edinilmiş mallardır. Davalı kocanın zinası nedeniyle evliliğin sona ermesinde koca kusurludur. Erkeğin katılma alacağı tüm malların bedeli üzerinden %50 olmakla birlikte TMK.nun 236/2 maddesi gereğince, evlilik birliğinin süresi, tarafların emek ve çalışmalarının karşılaştırılması suretiyle erkeğin katılma alacağından dosya kapsamı ve hakkaniyet gereği %10 indirim yapılması hakkaniyete uygun olur. Buna göre katılma alacağını konu tüm mallara ilişkin erkeğe %45 oranında, kadına ise % 55 oranında pay verilmelidir”.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 27.06.2024 t. ve E. 2023/3434, K. 2024/4923 sayılı kararı (Av. Ayça Özdoğan ilemiştir): “... taraflar boşanma davasından önce yaklaşık 27-28 yıldır fiilen ayrı yaşadıkları, tasfiye konusu 837 ada 64 parsel 2 numaralı bağımsız bölümün 2012 yılında davalı taraftan edinildiği, davacının ev hanımı olup gelirin olmadığı, davalının zinası nedeni ile evliliğin sone erdiği, davalının katılma alacağı tüm malların bedeli üzerinden %50 oranında olmakla birlikte 4721 sayılı Kanun'un 236 ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca evlilik birliğinin süresi, tarafların emek ve çalışmalarının karşılaştırılması suretiyle davalının payından dosya kapsamı ve hakkaniyet gereği %20 indirim yapılmasının uygun olduğu, buna göre kabule konu kısma ilişkin olarak davalıya %40 oranında, davacıya ise %60 oranında pay verilmesi gerektiği”.

²⁴ Bu uygulamaya yönelik eleştiriler için bkz. Halûk BURCUOĞLU, Aile Hukuku, Boşanmaya İlişkin Yasal Düzenleme ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler, İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Econ Jura Mayıs 2022, C. I, S. 1'de yayınlanan makalem ve Boşanma Hukukunda Yasal Düzenlemeye ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler, İstanbul 2024 (kitapçık), s. 67 vd.; Halûk Nami NOMER, Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir mi?, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2021/2, s. 583 vd.

²⁵ Bu çalışmada yer vereceğim yargı kararlarını bana ileten, değerli meslektaşım ve hemşerim Av. Ayça Özdoğan'a ve değerli meslektaşım Av. Fatih Karamercan'a teşekkürlerimi iletmeyi borç bilirim.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 18.03.2025 t. ve E. 2024/4305, K. 2025/2817 sayılı kararı (Av. Fatih Karamercan tarafından iletilmiştir): “... Somut olayda, Bölge Adliye Mahkemesince, karşı davada TMK'nin 236/2. maddesinin uygulanamayacağına yönelik kabulü hatalı olmuştur. Şöyle ki, kesinleşen boşanma kararında erkeğin zinası nedeniyle tarafların boşanmalarına karar verildiği, karşı davada tasfiye konusu malların erkek eş adına kayıtlı olduğu anlaşılmalı; TMK'nin 26/2. Maddesinde hakimin kusurlu eşin artık değerdeki pay oranında hakkaniyete uygun azaltma veya kaldırma yapacağı düzenlemesine göre, malik olan eşin kusurlu olduğu hallerde işbu maddenin uygulanamayacağı anlamına gelmez. O halde, Bölge Adliye Mahkemesince, karşı dava yönünden de davacı-davalı erkeğin artık değerdeki katılma alacağı oranında hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken ... Bölge Adliye Mahkemesince, asıl davada davacı-davalı erkeğin zina nedeniyle artık değerdeki pay oranının tamamının kaldırılmasına yönelik kabulü hatalı olmuştur ... hukuk ve hakkaniyete uygun daha az miktarda azaltılarak artık değere katılma alacağının belirlenmesi gerekirken ...”.

Kararın burada aktarılan bölümünden, TMK.'nin 236/II hükmünün, mağdur eşin, zina yapan eşinin artık değerinin yarısından daha fazla pay alması gerektiğine ilişkin bir sonuç çıkarmak zor gözükmeyle birlikte, Yüksek Daire'nin ele aldığı Kayseri Bölge Adliyesi 2. Hukuk Dairesi'nin 06.03.2024 tarihli ve E. 2024/490, K. 2024/489 sayılı kararı ile birlikte de irdelendiğinde, Yüksek Daire'nin bozma kararında, TMK.'nin 236/II hükmüne, diğer eşin zina yapan eşin tasfiye konusu artık değerinin yarısından daha fazla pay alacağının kabul edildiği izlenimi edinilmektedir.

Gerçekten Kayseri Bölge Adliyesi 2. Hukuk Dairesi'nin 06.03.2024 tarihli ve E. 2024/490, K. 2024/489 sayılı kararında **(bu karar da Fatih Karamercan tarafından iletilmiştir)** mağdur davalı-karşı davacı eşin TMK. m. 236/II uyarınca katılma alacağının %50 oranında artırılmasını talep ettiği ve Mahkeme'ce bu yönde karar verildiği belirtildikten sonra, mahkemenin kararının hatalı olduğu şöyle ifade edilmiştir: “Ancak, TMK'nin 236/2. maddesinde, zina veya hayata kast nedeniyle boşanma halinde hakimin, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uyum olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebileceğini düzenlemiş olup karşı davada bu kanun hükmünün uygulama olanağı bulunmadığı gözetilmeden davalı-karşı davacı lehine hükmedilen katılma alacağının TMK'nin 236/2. Maddesi uyarınca %50 artırılmasına karar verilmesi hatalı olmuştur”. Kayseri Bölge Adliye

Mahkemesi'nin bu kararı, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nce TMK.'nun 236/II hükmünün uygulanması gerektiği belirtilerek bozulduğuna göre, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin zina mağduru eşin, boşandığı eşinin artık değerinden yarından fazla pay alabileceğinin kabul ettiği söylenebilecektir.

ÖZETLE; SON YILLARDA GÜNDEME GELEN UYGULAMADA, TMK.'NUN 236/II HÜKMÜNÜN, SÖYLEMİNDEN VE AŞAĞIDA AÇIKLANACAĞI ÜZERE, AMACINDAN TAMAMEN FARKLI BİR ŞEKİLDE, ZİNAYA MARUZ KALMIŞ (VEYA HAYATINA KAST EDİLMİŞ) EŞİN, MAL REJİMİNİN TASFİYESİ BAĞLAMINDA DİĞERİNDEN ALABİLECEĞİ PAY ORANI, BU EŞİN ARTIK DEĞERİNİN YARISINDAN FAZLA OLABİLECEĞİ KABUL EDİLMİŞ OLMAKTADIR.

2) TMK.'nun 236/II. maddesinin öğretide değerlendirilmesi:

Hukuk öğretisinde, zina yapan veya eşinin hayatına kasteden eşin, bu sebeple boşanmış olması halinde, mağdur eşe artık değerden fazla pay verilmesi bir yana, TMK.'nun 236/II hükmüne göre diğer eşin artık değerinden alacağı payın hakkaniyet bağlamında azaltılabilmesi ve/veya kaldırılabilmesi bile, pek sıcak karşılanmamıştır. Gerçekten, bu hüküm nedeniyle, eşler arasında uzun bir süre birlikte sarfedilmiş emeklerin göz ardı edileceği, kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nun TMK.'nun 236. maddesinin koşutu olan 215. maddesinde böyle bir sınırlamanın bulunmadığı vurgulanmış bulunmaktadır. İşte örnekler:

Ahmet M. KILIÇOĞLU²⁶: *“Tasarıda katılma rejiminin yasal mal rejimi olarak kabul edilmesinin koşullarından birisi de, TMK. md. 236 ve 255'e eklenen ikinci fıkra hükümleri olmuştur. Bu hükme göre: ‘Zina veya hayata kast nedeniyle boşanma halinde hakim, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir’. ... Gerçekten de, bu hüküm, katılma rejiminin mantığı ve kabul edilmiş gerekçeleriyle bağdaştırılamaz. Katılma rejiminin çıkış noktasını, eşlerin evlilik süresince emek karşılığı edindiği mallarda eşit hak sahibi olması oluşturmaktadır. Burada, eşin emeğinin karşılanması, sömürülmesinin önlenmesi esas amaçtır. Bir eşin zina etmesi ya da diğerinin canına kast etmesi, yıllarca vermiş olduğu emeğinin yok sayılması veya edinilmiş mallardaki alacak hakkının reddedilmesi sebebi olamaz. Bu eylemlerin TMK'da yeterli yaptırımları vardır. Zina, mutlak boşanma sebebi sayılmıştır; zina eden eş,*

²⁶ Aile Hukuku, s. 347. **KILIÇOĞLU**'nun bu fıkranın konulmasında zina eden ve kocasının canına kas eden kadınların düşünüldüğü açıklamasına katılmıyorum. Gerçekten, ülkemizde eşlerden zina yapanı büyük çoğunlukla kocadır.

tazminat ve nafaka talep edemez; zina eden eş, mirasçılıktan çıkartılabilir. ... Bu kadar yaptırım varken, aynı eylemin yıllarca verilen emeğin inkar edilmesi ve katılma alacağı hakkının reddedilmesi yaptırımına da yol açması büyük bir haksızlıktır. Bütün bunlar dışında, maddeye bu fıkranın konulmasında 'zina eden ve kocasının canına kast eden kadınlar' düşünülmüştür".

Şükran ŞIPKA²⁷: *Zina veya Hayata Kast Nedeniyle Boşanma Halinde Katılma Oranının Belirlenmesi a. Hükmün Amacı* Söz konusu ikinci fıkra hükmü, Türk Hukuk öğretisinde de eleştirilmektedir. **Gerçekten de bize göre de, bu düzenleme yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminin ruhuna ve mantığına aykırıdır.** Şöyle ki, **yasal mal rejiminin amacı gereği,** evlilik içinde her iki eş de eşit haklara sahiptir ve evlilik birliğinin korunması önde gelir. Bu amaçla evliliğin genel hükümleri bölümünde öncelikli olarak evlilik birliğini koruyan hükümler ile, evlilik birliğinin korunması tedbirlerine ilişkin olarak hakim müdahalesini öngören hükümlere yer verilmiştir. Bu düzenlemeler gereği evlilik içinde bir eşin diğer eşin kötünietli davranışları sonucu yasaya, hakkaniyete ve kişilik haklarına aykırılık sözkonusu ise, saldırıya uğrayan eş bu hükümler çerçevesinde hakime başvurarak (MK. m. 195 vd) gerekli önlemlerin alınmasını isteyebilir. ... **Yasal mal rejiminin mantığı ise, eşlerin evlilik süresi içinde karşılığını vererek edindikleri mallarda, diğer eşin de emek ya da katkısının olduğu ilkesidir.** Bu nedenle mal rejimi sona erdiğinde eşlerden birinin kötünietli davranışı sonucu **yasaya gereği yarı yarıya** olan alacak hakkının hakim tarafından **azaltılması ya da tamamen engellenmesi,** onun aile birliği devam ettiği süre içinde yapmış olduğu katkılarının (emek ya da çalışarak) göz ardı edilmesi demektir".

Suat SARI²⁸: "Bir eşin ne kadar kusurlu olursa olsun, zina veya hayata kast etmesi ve bu nedenle boşanmaya karar verilmesi, söz konusu katkının karşılıksız bir şekilde elde çıkmasının veya miktarının azaltılmasının gerekçesi olmamalıdır. Diğer taraftan, zina veya hayata kast sebebiyle boşanma halinde, kusurlu eş açısından esasen doğrudan yaptırımlar öngörülmüştür. Bunların dışında yeni bir yaptırıma ihtiyaç duyulması da eleştiriye açıktır".

Mehmet Beşir ACABEY²⁹: "Aynı maddenin 2. fıkrasına göre; evliliğin boşanmayla sona erdiği ve boşanma nedeninin zina veya hayata kast olduğu durumlarda hakime kusurlu eşin katılma alacağını azaltma veya tamamen kaldırma yetkisi verilmiştir. Bu hükmün yersiz ve isabetsiz olduğu görülmüştür. Zira, katılma alacağının boşanma nedenlerinden zina ve hayata

²⁷Age, s. 270 vd.

²⁸Age, s. 230.

²⁹Age, s. 173.

kast gibi kusura dayalı sebeplere bağlanması, reform yapılmış Boşanma Hukuklarında, boşanmanın sebep ve sonuçlarının dahi, kusurdan arındırıldığı dikkate alınacak olursa, bu düzenleme son derece isabetsizdir. Nitekim İsviçre Medeni Kanunu'nda karşılığı yoktur".

ZEVKLİLER/CUMALIOĞLU/ACABEY³⁰: "Aynı maddenin 2. fıkrasına göre; ... boşanma nedeninin zina veya hayata kast olduğu durumlarda, hakime kusurlu eşin katılma alacağını azaltma veya tamamen kaldırma yetkisi verilmiştir. **Bu hükmün yetersiz ve isabetsiz olduğu görüşündeyiz.** Zira, katılma alacağının boşanma nedenlerinden zina veya hayata kast gibi kusura dayalı sebeplere bağlanması, reform yapılmış Boşanma Hukuklarında boşanmanın sebep ve sonuçlarının dahi kusurdan arındırıldığı dikkate alınacak olursa, bu düzenleme son derece isabetsizdir. Nitekim İsviçre Medeni Kanunu'nda karşılığı yoktur".

Ömer Uğur GENÇCAN³¹: "Edinilmiş mal, her eşin bu mal rejiminin devamı süresince **karşılığını vererek** elde ettiği malvarlığı değerleri ise ortada bir emek bir alın teri vardır. O kadar ki bu emek ya da alın teri 40 yıllık bile olabilir. Bu 40 yıllık emek ya da alın teri hiçbir kutsal değerle karşılaştırılıp ortadan **kaldırılmamalıdır**".

Miray ÖZER DENİZ³²: "Kanunun bu sebeplerle bir de katılma alacağını azaltması edinilmiş mallara katılma rejiminin genel mantığına uygun düşmeyecektir. **Çoğunlukta kadınların çalışmayıp erkeklerin çalıştığı ülkemizde aslında katılma alacaklısı eş kadın eşidir. Erkeklerin kadınlardan daha çok zina fiilini işlediği ülkemizde aslında cezalandırılan eş, kadın olmaktadır**"³³.

GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ, HUKUK ÖĞRETİSİ, TMK.'NUN 236/II HÜKMÜNÜN, ZİNA VEYA HAYATA KASTA MARUZ KALMIŞ EŞİN, DİĞER EŞİN ARTIK DEĞERİNİN YARISINDAN FAZLA TALEP EDEBİLMESİ BİR YANA, HÜKMÜN SÖYLEMİNE UYGUN OLAN ZİNA YAPAN VEYA HAYATA KAST EDEN EŞİN, DİĞERİNİN ARTIK DEĞERİNDEN PAY ALMASINI SINIRLAYAN VE/VEYA KALDIRAN DÜZENLEMESİNE BİLE KARŞIDIR.

30 Age, s. 208

31 Age, s. 1327

32 Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Sona Ermesi ve Tasfiyesi, İstanbul 2016, s. 93, Dn. 452

33 ÖZER DENİZ'in bu açıklamasına katılmıyorum. Daha fazla zina yapan eşler kocalar olduğuna göre, kocanın kadının artık payından alacağı pay oranı azaltılabilecek veya tamamen, bu alacağın kaldırılabilir olduğu dikkate alındığında, kadının nasıl olup da cezalandırıldığı sonucuna varıldığını anlamam mümkün olmamıştır.

3) Zina (veya hayata kast) nedeniyle boşanma halinde, mağdur eşe, kusurlu eşe ait artık değerden yarıdan daha fazla oranda pay verilmesi anlayışının temel hukuk ilkeleri bakımından kabul edilemezliği:

İlk olarak belirtmem gereken husus şudur: Zaten uygulamada son derece nadiren boşanma nedeni olarak ileri sürülen hayata kast halinde, mağdur olan eşe, eşinin artık değerinden yarıdan daha fazla pay verilmesi ile ilgili bir karara ulaşılmış değilim. Bu nedenle, TMK.'nun 236/II hükmünün, söylemine aykırı bir şekilde uygulanması konusuna yalnızca zina nedeniyle boşanma bakımından değineceğim.

Zina, bugün hala bütün gücüyle hükmünü sürdüren, kesinlikle karşı olduğum³⁴ çok nedenli boşanma sisteminin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda benimsenmesinin temel nedenlerinden biri, hatta tek nedeni olarak gösterilmiştir. Gerçekten, Adalet Bakanlığı'nca yayınlanmış Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve Gerekçeleri'nde³⁵ şu açıklama okunmaktadır: ... *bu genel boşanma sebebi dışında tasarının 161 ila 165 inci maddelerinde öngörülen özel boşanma sebeplerinin uygulamada bugüne kadar herhangi bir sorun yaratmamış olması ve özellikle 'zina'nın özel bir boşanma sebebi olmaktan çıkartılıp genel boşanma sebebi olan 'evlilik birliğinin temelinden sarsılması' sebebi içinde değerlendirilmesinin Türk toplumunda yanlış yorumlara yol açabileceği düşüncesiyle mevcut durumun aynen korunması görüşü ağırlık kazanmıştır*". Zinaya bu anlamın verilmesi, Türk Medeni Kanunu'nda da çok nedenli boşanma sisteminin sürdürülmesinin sebebi olmasının yanı sıra, bir de 236. maddenin 2. fıkrasında, artık değere katılımı sınırlaması hatta ortadan kaldırılmasına yer verilmesinin de sebebi olmuştur. Anımsatayım, yasal mal rejimini büyük ölçüde kendisinden aldığımız İsviçre Medeni Kanunu'nda böyle bir düzenleme yoktur. TMK.'nun 236/II hükmünün, uygulamada, öncesinde görülmedik oranda, zinanın boşanma nedeni olarak davalarda boşanma sebebi olarak gösterilmesinin nedeni olduğu da ortadadır. Boşanma davalarının bir çoğunda, genel boşanma nedeni evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının yanında, zina da sebep olarak gündeme getirilmektedir. Bu durum, zaten son derece zedeleyici olan çekişmeli boşanma davalarını daha zedeleyici hale getirmekte, çirkinleştirmektedir.

³⁴ Bu eleştirilerimi içeren çalışmalarım dökümü Boşanma Hukukunda Yasal Düzenlemeye ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler adlı kitapçıkta 1 no.lu dipnotunda yapılmıştır.

³⁵ Ankara 2002, s. 295

Devam ediyorum; 12.10.2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5237 sayılı yeni Ceza Kanununda zina suçuna yer verilmemiş, yani, çağdaş hukuk sistemlerinin büyük çoğunluğunda olduğu gibi zina suç olmaktan çıkarılmıştır.

Öncelikle, öğretilerde büyük çoğunluğun, TMK.’nun 236/II hükmünün söylemine uygun uygulanmasına bile karşı olduğunu anımsatmak isterim³⁶. Bunun yanı sıra, TMK.’nun 236/II hükmünün, zina (veya hayata kast mağduru) eşin, davalının artık değerinden alacağı pay oranının artırılmasının, kusurlu eş için bir **ceza** anlamında olduğu kanısındayım. Kendisi suç olmaktan çıkarılmış olan zina, bu anlayış ile, yeniden ceza olarak devreye sokulmuş olmaktadır. Ceza hukuki hakkında, bilgilerim, Cenevre Hukuk Fakültesi’nin 2. sınıfında öğrencilik yıllarımdan aklımda kalanlardan ibarettir. Bununla birlikte, şu temel ilkeleri hala doğru şekilde hatırladığım inancındayım: **Kanunsuz ceza olmaz; Kanunsuz suç olmaz; cezasız suç olmaz** ilkeleri. Zina nedeniyle boşanma halinde, mağdur olan eşin, kusurlu eşinin artık değerinden yarısından fazla pay almasını düzenleyen herhangi bir yasa hükmü olduğunu bilmiyorum.

Bunun yanı sıra, Medeni Hukuk, adı üzerinde **uygar hukuk**’tur ve böyle olmak zorundadır. Bu nedenle, **Medeni Hukukta, suç ve cezaya yer yoktur** ve olmamalıdır. TMK. m. 236/II’nin mağdur eşe, davalının artık değerinden yasada açıkça öngörülmüş ½ oranından daha fazla pay almasının kabulü bu açıdan da mümkün olmamalıdır.

Nihayet, uygulamanın TMK.’nun 236/II hükmünün yalnızca TMK.’nun 161. maddesi uyarınca zina veya 162. maddesi uyarınca açılmış boşanma davalarında söz konusu olabileceğini belirtirken, hükmün söylemine gösterdiği hassasiyeti, kusurlu eşin diğerinin artık değerinde alacağı pay oranının azaltılması veya kaldırılması konusunda da göstermesi, bu doğrultuda, hükmün, mağdur eşin, zina yapmış veya hayatına kast etmiş, eşinin artık değerinden kanunen alabileceği ½ payın artırılması için dayanak oluşturamayacağını konusunda da göstermesi beklenir.

SONUÇ:

TMK.’nun 236/II hükmünün, söylemiyle hiçbir ilgisi olmayan bir şekilde, mağdur eşin, kusurlu zina yapan eşin artık değerinden yasada öngörülen ½ oranından daha fazla hak talep edebileceğine ilişkin uygulamayı öğren-

³⁶ Yukarıda II, 2.

diğimde, bu uygulamayı eleştirme amacıyla başladığım bu çalışma çerçevesinde yaptığım araştırmalar artık değer-katılma alacağı kavramlarını da irdelememi gerektirdi.

Gerçekten, TMK.'nun 236/II hükmünün bu şekilde uygulanmasını, medeni hukuk alanına, bu alana yakışmayan ceza ögesi getirdiği için eleştirdim. Bunun yanı sıra, bu uygulamanın, ceza hukukunun, öğrenciliğimden aklımda kalan **kanunsuz ceza olmaz, kanunsuz suç olmaz** ve **cezasız suç olmaz** temel ilkeleri ile bağdaştırılmasının mümkün olmadığına da inanmaktayım.

Genelde tüm çalışmalarımda yaptığım gibi, öğretiyi de mahkeme içtihatlarını da ihmal etmediğimi sanıyorum. Yine tüm çalışmaların için açık yüreklilikle söylediğim gibi, çekinmeden yer verdiğim görüşlerim hakkında her türlü eleştiri şimdiden hoş geldi, safa geldi.

KAYNAKÇA

ACAR, Faruk Aile Hukukumuzda Aile Konutu Mal Rejimleri, Eşin Yasal Miras Payı, 5. Baskı, Ankara 2016

AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 21. Bası, İstanbul 2019

BURCUOĞLU, Halûk Aile Hukuku Boşanmaya İlişkin Yasal Düzenlemeye ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler, İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Econ JURA, Cilt I, Sayı 1, İzmir 2022.

BURCUOĞLU, Halûk Boşanma Hukukunda Yasal Düzenlemeye ve Uygulamaya Yönelik Eleştiriler, İstanbul 2024

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2010

ERDEM, Mehmet/MAKARACI BAŞAK, Aslı Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara 2024

GENÇCAN, Ömer Uğur Mal Rejimleri Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2017

GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri, TMK. m. 185-281, İstanbul 2008

KARAMERCAN, Fatih Katkı Değer Artış Payı Katılma Alacağı, 3. Baskı, Ankara 2016

KARAMERCAN, Fatih Mal Rejiminin Tasfiyesi, 3. Bası, Ankara 2025

KILIÇOĞLU, Ahmet M. Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2019

KILIÇOĞLU, Ahmet M. Katkı-Katılma Alacağı, Ankara 2021

MAKAS, İhsan Eşler Arasında Mal Rejimi Davalarında Yargıtay Uygulaması, Ankara 2020

MİDYAT, Nuri Aziz Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi İstanbul 2023

NOMER, Halûk Nami Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir mi?, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2021/2, s. 583 vd.

ÖZER DENİZ, Miray, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Sona Ermesi ve Tasfiyesi, İstanbul 2016

ÖZUĞUR, Ali İhsan Mal Rejimleri, 7. Baskı, Ankara 2013

SAKARYA GÜNEŞ, Nermin Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağı, Ankara 2022

SARI, Suat Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, İstanbul 2007

ŞIPKA, Şükran Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, İstanbul 2011

ŞIPKA, Şükran/ÖZDOĞAN, Ayça Yargı Kararları Işığında Soru ve Cevaplarla Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları, İstanbul 2017

ZEVKLİLER, Aydın/CUMALIOĞLU, Emre/ACABEY, Mehmet Beşir Medeni Hukuk III, Aile Hukuku, Ankara 2024

ZEYTİN, Zafer Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, Ankara 2005

Araştırma Makalesi / Research Article

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Cedaw) Denetim Usulleri ve Türkiye Uygulaması

The Monitoring Procedures of The Convention On The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Cedaw) And Its Implementation In Türkiye

Arş. Gör. Anıl ERGUN GÜVEN*

Öz:

Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlayan en kapsamlı uluslararası insan hakları sözleşmelerinden biridir. CEDAW kadınların insan hakkı ihlallerine özgün olarak geliştirilen ilk sözleşme olma özelliği sebebiyle Kadınların Anayasası olarak bilinmektedir. Sözleşme ilk olarak cinsiyet temelli her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını ve kadınların temel haklarını yasalar yoluyla güvence altına almayı amaçlamaktadır. Sözleşme, yalnızca normatif düzenlemeler getirmekle kalmayıp, aynı zamanda etkili bir denetim sistemi de öngörmektedir. CEDAW kapsamında öngörülen denetim usulleri; sözleşmenin 17–22. maddeleri arasında düzenlenen denetim mekanizması ile CEDAW İhtiyari Protokol çerçevesinde geliştirilen bireysel başvuru ve soruşturma prosedürlerinden oluşmaktadır. Bu mekanizmalar, klasik uluslararası denetim yöntemlerinden farklı olarak bağlayıcı yaptırımlardan farklı olarak uluslararası kamuoyu baskısı ve devletlerin iç hukuk reformlarını teşvik etme işlevi görmektedir. Türkiye özelinde ise, sözleşmeye taraf olma süreci, İhtiyari Protokol'ün kabulü ve düzenli raporlama yükümlülükleri çerçevesinde denetim mekanizmalarının işleyişi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kadın Hakları, Raporlama, Bireysel Başvuru, Soruşturma Usulü.*

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Programı Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, mail: anilergun@aydin.edu.tr , ORCID: 0000-0001-8446-7596. Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Doktora Programı kapsamında, Anıl ERGUN GÜVEN' in "İnsan Hakları Sözleşmelerinde Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'deki Görünümü" başlıklı yayınlanmamış doktora tezinden türetilmiştir.

Abstract:

The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women is one of the most comprehensive international human rights treaties aimed at eliminating discrimination against women. CEDAW is known as the “Constitution for Women” because it is the first treaty specifically developed to address human rights violations against women. The Convention aims, first and foremost, to eliminate all forms of gender-based discrimination and to ensure the protection of women’s fundamental rights through legislation. The agreement not only establishes regulatory provisions but also provides for an effective oversight system. The monitoring procedures provided for under CEDAW consist of the monitoring mechanism established under Articles 17–22 of the Convention and the individual complaint and investigation procedures developed under the Optional Protocol to CEDAW. Unlike traditional international monitoring methods, these mechanisms serve to exert international public pressure and encourage states to undertake domestic legal reforms, rather than imposing binding sanctions. With regard to Turkey specifically, the process of becoming a party to the treaty, the adoption of the Optional Protocol, and the functioning of monitoring mechanisms within the framework of regular reporting obligations have been assessed.

Key Words: *Women’s Rights, Report, Communications Procedure, Inquiry Procedure*

GİRİŞ

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (“CEDAW”, bundan sonra Sözleşme veya CEDAW olarak anılacaktır), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilmiş ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹ Kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, modern insan hakları hukukunun temel önceliklerinden biri olarak uluslararası toplumun gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler bünyesinde kabul edilen Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığın her biçimini ortadan kaldırmayı amaçlayan en kapsamlı uluslararası belgelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Yalnızca kadınlara özgülenen bu belge, uzunca bir süre insan hakları kavramı yerine “rights of men” kavramının kullanılması ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi tasarısında insan yerine “men” (erkek) kelimesinin kullanıldığı düşünülürken oldukça önemli bir gelişme olarak görülmektedir.² Sözleşme, taraf devletlere yalnızca hukuki düzenlemeler yapma yükümlülüğü getirmekle kalmamakta; aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlarda da eşitliği sağlamaya yönelik aktif politikalar geliştirme sorumluluğu yüklemektedir.

CEDAW’dan on dokuz yıl sonra Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması İhtiyari Protokolü 22.11.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol bireysel şikâyet başvurusu ve soruşturma usulünü içermektedir.³ CEDAW’ın etkinliği, yalnızca normatif çerçevesinden değil, aynı zamanda sözleşmenin uygulanmasını izlemeye yönelik geliştirilen denetim mekanizmalarından da kaynaklanmaktadır. Taraf devletlerin periyodik raporlama yükümlülüğü, bireysel başvuru imkânı ve soruşturma usulleri gibi araçlar, sözleşmenin uygulanabilirliğini güçlendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu denetim mekanizmaları, uluslararası düzeyde hesap verebilirliği artırırken, devletlerin kadın haklarına ilişkin politikalarını sürekli olarak gözden geçirmelerini teşvik etmektedir.

¹ “Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women”, adopted 18 December 1979, entered into force 3 September 1981, United Nations Treaty Series (UNTS), vol. 1249, p. 13, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1981/09/19810903%2005-18%20AM/Ch_IV_8p.pdf (E.T.: 26.02.2026)

² Bihterin Vural DİNÇKOL, “Kadının İnsan Hakları”, İnsan Hakları Hukuku ve Kadın, Dinçkol, Bihterin Vural (der.), İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul 2003, ss.13-20, s. 14-15.

³ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması İhtiyari Protokolü (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women). Protokol 06.10.1999 tarihli BM Genel Kurulu’nun 54. Oturumunda kabul edilmiş, 10.12.1999 tarihinde imzaya açılmış ve 22.11.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women> (E.T.: 26.02.2026).

Türkiye, CEDAW'a taraf olan ülkeler arasında yer almakta olup, sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirme konusunda çeşitli hukuki ve kurumsal adımlar atmıştır. Ancak, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve uluslararası denetim organlarının değerlendirmeleri, Türkiye'nin bu durumu çok boyutlu bir analizini gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, CEDAW'ın denetim usullerini incelemeyi ve Türkiye'nin sözleşme kapsamındaki uygulamalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, hem uluslararası denetim mekanizmalarının işleyişine ışık tutulması hem de Türkiye'nin kadın hakları alanındaki mevcut durumunun ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışma kısa bir değerlendirme içeren sonuç bölümüyle bitirilmiştir.

1. KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI KOMİTESİ

Sözleşmenin denetim organı, CEDAW' da öngörülen CEDAW Komitesi'dir. Komite hukuki niteliği itibarıyla yarı yargısal bir organ olarak kabul edilmekte olup, bir mahkeme statüsünde değildir. Komite gerekli gördüğü konularda genel tavsiyeler kabul etme yetkisine sahiptir. Genel tavsiyeler aracılığıyla Sözleşme hem yorumlanmakta hem de güncel koşullara uyarlanarak uygulama alanını genişletmektedir.⁴

Sözleşmenin kuruluşunda var olan denetim mekanizması düzenli bir şekilde verilen taraf devlet raporlarını CEDAW Komitesinin incelemesi ve tavsiyelerde bulunmasını öngörmektedir.⁵ İhtiyari Protokol' ün yürürlüğe girmesiyle birlikte Komite'nin görevleri arasına bireysel başvuru şikâyetleri ile soruşturma yürütme de eklenmiştir.⁶

Komite, Sözleşmeye taraf olan devletler tarafından aday gösterilen ve seçilen 23 bağımsız üyeden oluşmaktadır. Üyeler bağımsızlık özelliğinin gereği olarak kendilerini aday gösteren devletten talimat almazlar, bu yönüyle hükümet temsilcisi değildirler. Komite 4 yıllık bir süre için seçilir, ancak bu süre sona erdiğinde tekrar seçilebilirler. Üyeler hukuk, tıp, siyaset bilimi, edebiyat, psikoloji gibi farklı disiplinlerde görev yapan kişilerden seçilir.⁷

⁴ Feride ACAR, "Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler", Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar, Durudoğan, Hülya/ Gökşen, Fatoş/ Oder, Bertil Emrah/ Yüksek, Deniz (der.), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s.185-195, s.190.

⁵ CEDAW, md.18.

⁶ Andrew BYRNES, "The Committee on the Elimination of Discrimination against Women", Women's Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law, Der. Anne HELLMUM, Henriette Sinding AASEN, Cambridge University Press, ss. 27-61, s.28.

⁷ CEDAW, md. 17.

Söz konusu farklı disiplinlerde çalışan üyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bütüncül bir yaklaşımı sağlayacağı düşünülmektedir.⁸

Sözleşme 'de Komite'nin yılda bir kez iki haftayı geçmeyecek şekilde toplanacağı düzenlenmiştir.⁹ Bu süre Komitenin rapor ve genel tavsiye kararları ile İhtiyari Protokol'ün getirdiği yükümlülükler dikkate alındığında yetersiz görülmektedir. Söz konusu sorun BM Genel Kurulu Kararları neticesinde Komite'nin yılda birden fazla toplanarak görevlerini yerine getirmesiyle çözüme kavuşturulmuştur.¹⁰

Komite denetleme yetkisini kullanırken üç yöntem izleyebilir: CEDAW'ın ortaya çıkışından itibaren kullanılan rapor¹¹; İhtiyari Ek Protokol'ün getirdiği bireysel başvuru¹² ve soruşturma yöntemi.¹³

A. RAPORLAMA

Sözleşme uyarınca taraf devletler, Sözleşme kapsamında üstlendikleri yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin olarak düzenli raporlar sunmakla yükümlüdür. Bu doğrultuda devletler, Sözleşme'nin ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde ilk raporlarını, devamında ise en az dört yılda bir periyodik raporlarını Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne sunarlar.¹⁴

Sunulan raporlar, Komite tarafından incelenir ve bu inceleme sürecinde devlet ile Komite arasında "yapıcı diyalog" gerçekleştirilir. Komite, inceleme öncesinde devlete bir "sorunlar listesi" (list of issues) yönelterek belirli konularda açıklama talep edebilir. İnceleme sonucunda ise Komite, devletin Sözleşme hükümlerini ne ölçüde yerine getirdiğini değerlendirerek "sonuç gözlemleri" (concluding observations) yayımlar.¹⁵

⁸ Gülay ARSLAN ÖNCÜ, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Vakalarında CEDAW: Bireysel Şikâyet Başvurusu ve Soruşturma Usulleri Bağlamında Bir Potansiyel ve Etkililik Analizi, *Kadına Karşı Ayrımcılık Hukuk, Toplum, Devlet ve CEDAW* içinde, Der. Sevinç ERYILMAZ- Gökçeçek AYATA- Pınar ÇAĞLI, Zoe Yayınları, 2022, İstanbul, ss.273-311, s. 277.

⁹ CEDAW, md.20.

¹⁰ Gülay ARSLAN ÖNCÜ, a.g.e., s. 277.

¹¹ CEDAW, md. 18.

¹² İhtiyari Ek Protokol, md.1-7.

¹³ İhtiyari Ek Protokol, md.8-10.

¹⁴ CEDAW, md.18/1.

¹⁵ Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, "*Rules of Procedure of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women*"(UN Doc CEDAW/C/2001/I/4, 2001).

CEDAW Komitesinin denetim işlevi uzun yıllar devletlerin Komiteye peyotik raporlar sunma yöntemiyle devam etmiştir.¹⁶ Rapor sunma işlevi bugün hala geçerlidir. Bu prosedürün sonucu olarak da ülkelere tavsiyelerde bulunur. Taraf devletler bu tavsiyelere uymazsa Komite sadece uyarıda bulunabilir, herhangi bir yaptırım gücü yoktur. Ancak söz konusu raporlar ve kesin yorumlar herkese açık olarak internet ortamında yayınlanır, böylece ilgili devletin bu alenilikten çekinmesi beklenir.¹⁷ Bu prosedür aynı zamanda ülkelerdeki ayrımcılık politikaları tespit etme imkanı tanır.

Komite üye ülkelerden belirli konular üzerine daha fazla çalışma yapmalarını isterse tavsiyelerde bulunur. Komite, 1989 yılında bütün ülkelerden kadına yönelik şiddet konusunda bilgi talep etmiş ve 1992 yılında 19 Numaralı Genel Tavsiye (bundan sonra “19 No’lu Tavsiye” olarak anılacaktır) kararını yayınlamıştır. Bu tavsiyeye göre fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların insan hak ve temel özgürlüklerden eşit biçimde yararlanmasını engelleyen yapısal bir sorundur. 19 No’lu Tavsiye, devletlerin yalnızca kamu görevlilerinin gerçekleştirdiği ihlallerden değil, aynı zamanda özel kişiler tarafından işlenen şiddet eylemlerinden de sorumlu tutulabileceğini vurgulayarak “özen yükümlülüğü” ilkesini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda devletlerin, kadına yönelik şiddeti önlemek, soruşturmak, cezalandırmak ve mağdurları korumak için etkili yasal ve idari önlemler alması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca aile içi şiddet, cinsel saldırı, taciz ve zorla evlendirme gibi farklı şiddet türlerinin bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği belirtilmekte; şiddetin kadınların eğitim, sağlık, çalışma ve kamusal yaşama katılımını ciddi biçimde sınırladığına dikkat çekilmektedir. Bu yönüyle 19 No’lu Genel Tavsiye, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin insan hakları ihlali olarak tanınmasını sağlamış ve sonraki uluslararası düzenlemelere yön veren temel metinlerden biri olmuştur.¹⁸

CEDAW Komitesine sunulmak üzere rapor hazırlama görevi Türkiye özelinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bu kapsamda Türkiye ilk raporunu 29 Ocak 1990’da sunmuştur.¹⁹

¹⁶ Semih GEMALMAZ, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Cilt-1, İstanbul,2012, s.684.

¹⁷ Demet ÖZDAMAR, CEDAW Sözleşmesi: Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokol’ün, İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2009, s. 455.

¹⁸ Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (1992). **19 No’lu Genel Tavsiye: Kadına yönelik şiddet**. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> (E.T: 26.02.2026).

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için: [https://www.aile.gov.tr/ksgm\(E.T: 26.02.2026\)](https://www.aile.gov.tr/ksgm(E.T: 26.02.2026)) ; Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele V. Ulusal Eylem Planı (2026–2030), 25 Kasım 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 2025/19 sayılı Cumhurbaşkan-

CEDAW'ın 12 ve 14 No'lu Genel Tavsiyeleri, kadın haklarının korunması ve kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesi açısından önemli rehberler sunmaktadır. 12 No'lu Genel Tavsiye (1989), kadınlara yönelik şiddeti önleme ve ortadan kaldırma bağlamında devletlerin yükümlülüklerini vurgular; devletlerden bu alanda aldıkları yasal, idari ve politik önlemleri raporlamaları ve şiddetin yaygınlığına ilişkin istatistiksel verileri sunmaları talep edilir.²⁰ 14 No'lu Genel Tavsiye (1990) ise kadın sünneti (genital sakatlama) uygulamasına odaklanarak, bu zararlı geleneksel uygulamanın kadınların sağlık ve insan hakları üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyar ve devletlere kadının genital sakatlanmasını ortadan kaldırmak için eğitim, farkındalık çalışmaları yürütme ile sağlık personelinin ve toplumu bilinçlendirme yükümlülüklerini hatırlatır. Bu iki tavsiye, CEDAW'ın kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konularını sistematik biçimde ele alma yaklaşımının erken örneklerini oluşturmakta ve sonraki 19 No'lu Tavsiye ile birlikte kadın haklarının uluslararası hukukta güvence altına alınmasına temel teşkil etmektedir.²¹ Raporlama, denetleme bakımından çok etkili ve bağlayıcı bir yol olarak gözükmese de, ülke raporlarındaki sonuç gözlemleriyle Sözleşmeyi yorumlama ve Genel tavsiyelerle genişletme imkânı bulmaktadır.

B. BİREYSEL BAŞVURU

CEDAW İhtiyari Ek Protokol'ü (bundan sonra "İhtiyari Ek Protokol" olarak anılacaktır) 1999 yılında kabul edilmiş olup, Protokol ile birlikte Komiteye Bireysel Başvuru" hakkı tanınmıştır. Ancak Protokol'de "bireysel şikâyet başvurusu" yerine "the communications procedure" ibaresi yer almaktadır.²² Ancak AİHS'nin getirdiği bireysel başvuru usulü ile benzer özellikler taşıdığı ve literatürde de bu şekilde çevrilip kullanıldığı görüldüğünden ve daha anlaşılır olacağı düşünüldüğünden "ileti prosedürü" kavramı yerine "bireysel şikâyet başvurusu" kavramı tercih edilip kullanılmıştır.

Ek Protokol kapsamında genel olarak çekince konulması yasaklanmış²³ olsa da, 10.madde taraf devletlere yetki tanımama hakkı getirmiştir.²⁴ Güncel

lığı Genelgesi ile yürürlüğe girdi. <https://aile.gov.tr/media/264914/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-v-uep-ki-tapcik.pdf> (E.T: 26.02.2026).

²⁰ Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (1989). *Genel Tavsiye No. 12: Kadına yönelik şiddet*. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (E.T: 26.02.2026).

²¹ Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (1990). *Genel Tavsiye No. 14: Kadın sünneti (FGM)*. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (E.T: 26.02.2026).

²² CEDAW Ek İhtiyari Protokol, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 54/4 sayılı Kararı ile 6 Ekim 1999 tarihinde imzalanmış ve 22 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/> (E.T: 27.02.2026).

²³ İhtiyari Ek Protokol md.17.

²⁴ İhtiyari Ek Protokol md.10.

olarak Bangladeş, Belize, Kolombiya taraf olma sürecinde, Küba ise İhtiyari Protokol'ü imzalarken soruşturma yetkisini tanımadıklarını beyan eden ülkelerdir.²⁵

Bireyler ya da birey grupları doğrudan veya temsilcileri aracılığıyla bireysel başvuruda bulunabilirler.²⁶ Yine aynı maddelerde mağdur “namına” başvuru imkânı da tanınmıştır.

Başvurucu genellikle CEDAW kapsamında bir ya da birden fazla hakkının ihlal edildiği iddiasıyla başvuruda bulunan kişidir. Genellikle mağdur ve başvuran aynı kişi olmakla birlikte başvuran mağdurun bir aile üyesi olduğunu veya meşru bir menfaati olduğunu kanıtlayabildiği sürece kendisi bireysel başvuruda bulunamayan mağdur adına hareket ediyor olabilir. Mağdur bakımından incelenmesi gereken bir konu da kimlerin mağdur statüsünde sayılacağıdır. CEDAW metninde sözleşmenin başlığı ve içeriğinde “kadın/kadınlar” ibaresi geçmektedir. Ayrımcılık yasağının tanımlandığı md.1 ve md. 5 te biyolojik cinsiyete karşılık gelen “sex” terimi kullanılmıştır. Md.4'te “annelik”, md.11'de “gebelik”, “annelik izni” ve md.10'da geçen “kadınlar ve erkekler” ibaresi cinsiyetin biyolojik cinsiyeti kapsadığı sonucunu desteklemektedir.²⁷ CEDAW metninde toplumsal cinsiyet “gender” kavramı geçmemektedir. Ancak 2010 yılında Komite'nin yayınladığı 27 ve 28 No'lu Genel Tavsiyelerde toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmıştır. Kadınları ayrımcılığın özel hedefi haline getiren “toplumsal cinsiyet kimliğinden” bir kez daha bahsedilmiştir.²⁸ Her ne kadar örneğin trans bireylerin Komite önünde mağdur statüsüne sahip olup olmayacağı belirsizliğini sürdürse de cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıktan mağdur olanların Komite önünde mağdur statüsüne sahip olmalarının önünde açık bir yasak bulunmamaktadır.²⁹

Mağdur statüsünü kız çocukları bakımından değerlendirdiğimizde CEDAW da açıkça kadın kavramının kız çocuklarını kapsadığı yer almamaktadır. Ancak sözleşmede kız çocuklarına açıkça referans yapılmaktadır.³⁰ Dolayısıyla kız çocuklarının CEDAW kapsamında bir ya da birden fazla haklarının ihlali iddiasıyla Komiteye bireysel şikâyet başvurusunda bulunabilirler.

²⁵ www.un.org (E.T: 27.02.2026).

²⁶ İhtiyari Ek Protokol md.2, Komite Usul Kuralları kural 68.

²⁷ CEDAW, md.1-4-5-10-11.

²⁸ CEDAW 28 Numaralı Genel Tavsiyesi, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?Lang=en&symbolno=CEDAW%2FC%2FGC%2F28&utm_source (E.T: 27.02.2026).

²⁹ Gülay ARSLAN ÖNCÜ, a.g.m., s. 279-280.

³⁰ CEDAW, md.10/b, 10/c, 10/f.

İhtiyari Ek Protokol mağdur kavramını yalnızca kadınlarla sınırlı tutmamıştır. Dolayısıyla kadın cinsiyetinden olmayanların da mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceği lafzi yorumla çıkarılabilir. Ancak temel sözleşme yalnızca kadın haklarını düzenlemektedir. Kadın cinsiyetinden olmayan kişiler de Komiteye bireysel şikâyet başvurusunda bulunmuşlardır. Komite burada şu şekilde ayrımlar yaparak karar verme yoluna gitmiştir: Komite CEDAW metninde açıkça çocuklara referans yapılarak herhangi bir cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bütün çocukları içerdiğini kabul etmekte ve sözleşmenin kız erkek bütün çocuklara eşit şekilde uygulanabilir olduğunu ifade etmektedir.³¹ Komite aile üyesi yetişkin erkeğin de mağdur sıfatını kabul etmektedir.

Doktrinde de genel görüş toplumsal cinsiyet eşitsizliği söz konusu olduğunda bireysel başvuruların yalnızca kadınlarla sınırlı olmaması yönündedir.³² Protokol, bireysel şikâyet başvurusu için herhangi bir süre öngörmüş değildir. Ancak çok geç yapılmış başvurular haklı bir sebebe dayandırılmamışsa Komite tarafından hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir.³³ BM resmi sitesinde yer alan bireysel başvuru formu aracılığıyla başvuru yapılır. Komite usul kurallarında belirlenen dillerden biri kullanılır.³⁴ Başvuru için iç hukuk yolları tüketilmiş olmalı, başvuru derdest olmamalı ya da hakkında kesin hüküm verilmiş olmamalı, başvuru hakkın kötüye kullanılması şeklinde değerlendirmeye açık olmamalıdır. İç hukuk yollarının tüketilmesi, uluslararası başvurunun ikincil niteliğini gösterir. Burada mesele ulusal yargının yerine geçen bir süper mahkeme yaratmak değil; etkisiz kalan veya ayrımcılığı gideremeyen ulusal süreçler sonrasında devreye giren bir yargı dışı denetim yolu kurmaktır.³⁵

Komitenin kararlarının bağlayıcılığı sorunu tartışmalıdır. Komitenin bireysel başvurular üzerine vermiş olduğu kararların adı “görüş” metnin orijinalinde “views” olarak yer almaktadır. Söz konusu kararların “buyurucu” nitelikte olduğu kabul edilir. Taraf devletlerin söz konusu kararları dikkate alması gerektiği, hukuken bağlayıcı olmadıkları ancak ilgili devlet isterse kararı icra edileceği kabul edilir.³⁶

³¹ CEDAW, md.16/1-d.

³² Gülşay ARSLAN ÖNCÜ, a.g.m., s. 281-282.

³³ Gülşay ARSLAN ÖNCÜ, a.g.m., s. 284.

³⁴ CEDAW Komite Usul Kuralları, kural 24.

³⁵ Bilge BİNGÖL SCHRİJER, İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Yargı Dışı Korunması, Ankara, Adalet Yayınevi, 2023, s.87-93.

³⁶ İhtiyari Ek Protokol, md.7/4.

Komite bizzat kendisi kararların yerine getirilip getirilmediğini inceler. Bu izleme usulü “Follow up” olarak adlandırılmıştır. Bireysel başvuru kararının yayınlanmasından itibaren altı ay içerisinde ilgili devlet Komitenin kararı ve tavsiyeleri doğrultusunda yazılı bir cevap hazırlar.³⁷ Altı aylık sürenin bitiminden sonra Komite ilgili devletten daha fazla bilgi sunmasını isteyebilir. Ayrıca ilgili devletin aldığı ya da alacağı önlemleri Sözleşmenin 18. Maddesi doğrultusunda raporlarına dâhil etmesini isteyebilir. Komite aldığı kararın yerine getirildiği sonucuna varana kadar ilgili devleti izleyebilir. Kararın yerine getirildiğine karar verdiği sonucuna vardığında ise, dosyanın kapandığını beyan edebilir. Çoğu taraf devlet, Komitenin tavsiyelerine uymaktadır, bu durum CEDAW’ın yıllık olarak sunduğu raporlarda yayınlanmaktadır.³⁸

Bireysel başvurunun maddi önemine ilişkin doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının hukuksal karar alma süreçlerinde nasıl etkili olduğu CEDAW içtihadı üzerinden tartışılırken, Komite kararlarının kalıpyargı çözümlemesi bakımından güçlü bir araç sunduğunu belirtilmektedir.³⁹ CEDAW m. 2/f ışığında Türk Ticaret Kanunu’ndaki cinsiyetçi ifadeler tartışılarak, CEDAW’ın yalnızca klasik kadın hakları ihlalleri için değil, hukuki dilin dönüştürülmesi bakımından da işlevsel olduğu gösterilmektedir.⁴⁰ Bu iki görüş birlikte okunduğunda, bireysel başvuru ve Komite yorumlarının Türk hukukunda yalnızca aile hukuku veya şiddet vakalarıyla sınırlı bir etki yaratmadığı; norm dilini, kalıpyargıları ve mevzuat terminolojisini de etkilediği açıkça görülmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere “views” olarak adlandırılan bu kararlar, klasik anlamda icra kabiliyeti yüksek mahkeme kararları değildir. Bununla birlikte İhtiyari Ken Protokol’ün 7. maddesi uyarınca taraf devlet, karar ve tavsiyeler hakkında altı ay içinde yazılı yanıt sunmak durumundadır.⁴¹ Bu takip mekanizması, bağlayıcı yaptırım eksikliğini tamamen ortadan kaldırırsa da, kararların etkisini sınırlamaz. Tam tersine, bu kararlar özellikle mağduriyetin tanınması, ayrımcılığın uluslararası düzeyde görünür hâle gelmesi ve iç hukuk reformlarına gerekçe oluşturulması bakımından önem taşır.

³⁷ Komite Usul Kuralları, kural73/1.

³⁸ Yıllık rapor örneği için bkz. <https://docs.un.org/en/CEDAW/SP/2022/1> (E.T: 27.02.2026).

³⁹ A. Aslı ŞİMŞEK, “Bir İnsan Hakları İhlali ve Ayrımcılık Biçimi Olarak Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kalıpyargıları: CEDAW Çerçevesinde Bir İnceleme”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 2, 2020, ss. 496-513.

⁴⁰ Sevda BORA ÇINAR, “Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) m. 2/f Işığında 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’ndaki Cinsiyetçi İfadelerin Değiştirilmesi Gerekliği Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 81, S. 2, 2023, ss. 349-376.

⁴¹ Optional Protocol, md. 7/4.

C. SORUŞTURMA USULÜ

Soruşturma usulü CEDAW İhtiyari Ek Protokol' ün 8. maddesinde düzenlenmiştir. Soruşturma yetkisi, CEDAW mekanizmasını yalnızca bireysel ihlallerin değil, yapısal ayrımcılığın da denetimi için güçlü bir araç hâline getirir. Soruşturma usulünde tehlikeli ya da sistematik kadın hak ihlalleri dolayısıyla komiteye kendiliğinden soruşturma yetkisi veren bir denetim prosedürüdür.⁴²

Söz konusu bilgilerin kaynağını ulusal ve uluslararası hükümet dışı kuruluşlar, hükümetler arası örgütler ve medya oluşturur. Genellikle bu denetim mekanizmasını harekete geçiren hükümet dışı kuruluşlar olmaktadır.

Ağır ve sistematik ihlal kavramları İhtiyari Ek Protokolde tanımlanmamakla birlikte, söz konusu kavramlar soruşturma usulünün de ilk örneğini oluşturan Meksika soruşturma raporunda açıklanmıştır.⁴³

Ciudad Juárez soruşturması, CEDAW İhtiyari Protokolü'nün uygulanabilirliğini gösteren ilk ve önemli örnektir. Bu karar, Yaygın ihlallerin uluslararası düzeyde görünür kılınmasını sağlamakta, Devletlerin uluslararası yükümlülüklerine uyumunu teşvik etmekte, ve bağlayıcı olmasa da politika ve uygulama değişiklikleri için önemli bir normatif baskı oluşturmaktadır.⁴⁴

Bahsi geçen Meksika raporunu Kanada, İrlanda, Filipinler izlemiştir.⁴⁵ Kanada, Filipinler ve Birleşik Krallık örnekleri Komite'nin yaklaşımının çeşitlenerek sağlık hakları, üreme hakları ve yapısal ayrımcılık gibi alanlara genişlediğini göstermektedir. Sonrasında devam eden soruşturmalar Kırgızistan, Mali ve Güney Afrika'ya yönelmiştir. Kırgızistan'da gelin kaçırma, Mali'de kadın ve kız çocuklarının genital sakatlanması, Güney Afrika'da ise aile içi şiddetin hızla artması CEDAW Komitesi'nin soruşturma konusu olmuştur.⁴⁶ Bu sınırlı sayıdaki soruşturma, Komite'nin çekingen değil, aksine seçici ve etki odaklı hareket ettiğini; ulusal düzeyde reformları tetiklemeyi amaçlayan stratejik bir denetim aracı kullandığını ortaya koymaktadır.

⁴² İhtiyari Ek Protokol, md.8.

⁴³ Gülay ARSLAN ÖNCÜ, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda Soruşturma Usulü, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 31, Issue: 1, ss.29-90, s.45-47.

⁴⁴ EDAW/C/2005/OP.8/MEXICO, 27 January 2005 raporu <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw32/CEDAW-C-2005-OP.8-MEXICO-E.pdf> (E.T: 27.02.2026).

⁴⁵ CEDAW/C/2005/OP.8/MEXICO,;CEDAW/C/OP.8/CAN/1.;CEDAW/C/OP.8/PHL/1,2015;CEDAW/C/OP.8/GBR/1,2018.

⁴⁶ CEDAW/OP.8/KGZ/1,2018, CEDAW/C/MLI/1, 2019, CEDAW/C/ZAF/IR/1, 2020.

2. TÜRKİYE UYGULAMASI

Türkiye, söz konusu Sözleşmeyi 1985 yılında imzalamış ve 20 Aralık 1985 tarihinde onaylayarak taraf olmuştur.⁴⁷ Söz konusu tarihte Türkiye Sözleşmeye taraf olurken bazı maddelerin iç hukuka uyumlu olmayacağı gerekçesiyle çekinceler koymuştur. Türkiye'nin çekinceleri aile hukuku md.16, eşitlik hakkı md.15/2, 15/4 ve vatandaşlık hakkına md.9 ilişkindir. Türkiye bu çekinceleri geri almış olsa da, md.29, 1. Paragrafa ilişkin "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu maddenin 1. fıkrasına bağlı olmadığını beyan eder.*" şeklindeki çekincesini sürdürmektedir.⁴⁸

Türkiye, CEDAW Ek İhtiyari Protokol'e 29 Ekim 2002 tarihinde taraf olmuştur. Protokol Türkiye bakımından 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁹ Anayasa md.90 uyarınca Sözleşme ve Protokol Türkiye bakımından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iç hukukta etkili olmuştur.

Türkiye için CEDAW Komitesi tarafından başlatılan bir soruşturma prosedürü yoktur. Ancak Türkiye aleyhine bireysel şikâyet yoluna gidilmiştir. İlk başvuru 20.08.2004'de yapılan Rahime KAYHAN başvurusudur. Kayhan, başörtüsü nedeniyle bir devlet okulunda öğretmenlik görevinin sona erdirilmesinin yol açtığı hakkının ihlal edildiğini, CEDAW Madde 11 (çalışma hakkı ve ayrımcılıktan korunma) kapsamında ayrımcılık oluşturduğunu iddia etmiştir. Söz konusu başvuru, başvuranın, iddia edilen ayrımcılık konusunda önce Türkiye'deki iç hukuk yollarını yeterince tüketmemiş olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.⁵⁰

⁴⁷ Türkiye'nin taraf olmasına ilişkin bkz. Resmî Gazete, 14 Ekim 1985, Sayı: 18898.

⁴⁸ Sözleşmeye taraf ülkelerin koydukları çekinceler için bkz. "Declarations and Reservation" https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&clang=_en#85

20 Eylül 1999'da Türkiye Hükümeti, Genel Sekretere aşağıdaki şekilde kısmi bir geri çekilme bildiriminde bulundu: "[...] Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne [katılım sırasında] 15. maddenin 2. ve 4. paragrafları ile 16. maddenin 1. paragrafının (c), (d), (f) ve (g) bentleri ile ilgili olarak yaptığı çekinceleri geri çekmeye karar vermiştir. [...] Türkiye Hükümeti tarafından [katılım sırasında] Sözleşme'nin 29. maddesinin 1. paragrafı ve 9. maddesinin 1. paragrafı ile ilgili olarak yapılan çekince ve beyanlar geçerliliğini korumaktadır." 29 Ocak 2008 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Genel Sekretere, katılım sırasında yapılan 9. maddenin (1) fıkrasına ilişkin aşağıdaki beyanı geri çekme kararı aldığını bildirmiştir: "Sözleşmenin 9. maddesinin 1. fıkrası, vatandaşlığın kazanılmasıyla ilgili olarak Türk Vatandaşlık Kanununun 5. maddesinin 1. fıkrası ile 15 ve 17. maddelerinin hükümleriyle çalışmamaktadır; zira bu hükümlerin amacı, evlilik yoluyla vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyerek vatansızlığı önlemektir."

⁴⁹ United Nations, **Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women**, Status of Treaties (Turkey), ratification: 29 October 2002, entry into force: 29 January 2003, <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol> (E.T.: 28.02.2026).

⁵⁰ Rahime KAYHAN, Communication No.8/2005, Committee on the Elimination of Discrimination against Women Thirty-fourth session 16 January-3 February 2006. Kararın çevirisi için bkz. Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama, Der. Gökçeçay AYATA, Sevinç ERYILMAZ, Bertil EMRAH ODER, İnsan Hukuku Çalışmaları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.550. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/decisions-views/> (E.T.: 28.02.2026).

R.K.B. – Türkiye başvurusu, bir kadın çalışanın iş yerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasıyla CEDAW Committee'e iletilen bireysel bir başvurudur. Başvuran, erkek meslektaşıyla aynı durumu yaşamasına rağmen işten çıkarılırken, erkek çalışanın işine son verilmemesinin cinsiyete dayalı ayrımcılık oluşturduğunu ileri sürmüştür. Komite, başvuruyu kabul edilebilir bulmuş ve ulusal yargı organlarının başvurana eşit ve adil muamele sağlamadığını tespit ederek, Türkiye'nin CEDAW'in 2, 5 ve 11. maddelerini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Kararda, devletin başvuruları telafi etmesi ve iş yerinde eşitlik ile ayrımcılığa karşı tedbirler alması önerilmiştir.⁵¹

N.M., Singapur vatandaşı olarak Türk bir erkekle evlenmiş ve iki kızıyla birlikte yaşamıştır. Aile daha sonra başka ülkelere taşınmış; boşanma ve velayet süreçleri sırasında çocukların Türkiye'de kalması, çocukların alınması ve Türkiye'de yetkili makamların müdahalesi konularında sorunlar yaşandığını iddia etmiştir. N.M., Türkiye'nin CEDAW'in 2, 3, 15 ve 16. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Komite, başvuruyu başvuranın tüm iç hukuk yollarını tüketmemiş olması ve başvurunun yeterli dayanaktan yoksun olması sebebiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.⁵²

Türkiye ile ilgili en güncel karar 02.07.2025 tarihlidir.⁵³ Başvurucu S.T., Türkiye'de görev yapmış bir kadın hâkimdir. Başvuru, 15 Temmuz 2020 tarihinde yapılmıştır. Başvurucu, tutuklanması, yargılanması ve mahkûm edilmesinin kadın olması ve küçük çocuk annesi olması bağlamında cinsiyete dayalı ayrımcılık oluşturduğunu ileri sürmüştür. İddialar CEDAW'ın 1. maddesi ile bağlantılı olarak 2(c), 2(d), 2(e) ve 3. maddelerine dayandırılmıştır. Komite kararı ise, CEDAW'ın İhtiyari Protokolü'nün 4(2)(c) maddesi kapsamında verilmiş bir kabul edilemezlik kararıdır; yani Komite esas incelemeye geçmeden başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Komite, başvurunun esas itibarıyla ceza yargılamasının doğruluğunu ve ulusal makamların delil değerlendirmesini sorguladığını, bunun ise tek başına CEDAW kapsamındaki ayrımcılık iddiasını ortaya koymaya yetmediğini belirtmiştir. Bir

⁵¹ R.K.B v. Turkey, Communication No. 28/2010, fifty-first session, 13 February–2 March 2012. Kararın çevirisi için bkz. Gülay ARSLAN ÖNCÜ, "R.K.B.v. Türkiye", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:72, S.1, 2014, s.947-964. https://www.worldcourts.com/cedaw/eng/decisions/2012.02.24_R.K.B._v_Turkey.pdf (E.T.: 28.02.2026).

⁵² N.M. v. Turkey, Communication No. 92/2015, 9 July 2018. https://www.worldcourts.com/cedaw/eng/decisions/2018.07.09_NM_v_Turkey.pdf (E.T.: 28.02.2026).

⁵³ S.T. v. Turkey, Communication No. 159/2020, 2 July 2025. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?Lang=iv&symbolno=CEDAW%2FC%2F91%2FD%2F159%2F2020&utm_source (E.T.: 28.02.2026).

hak ihlali veya adil yargılanma şikâyeti tek başına CEDAW ihlali anlamına gelmemektedir. Başvurucu, uğradığı muamelenin kadın olması nedeniyle gerçekleştiğini veya toplumsal cinsiyet temelli bir ayrımcılık oluşturduğunu somut biçimde ortaya koyamamaktadır. CEDAW Komitesi, ulusal mahkemelerin kararlarını otomatik olarak yeniden inceleyen bir temyiz mercii görevinde değildir. Söz konusu kararın önemi bu sayılan üç başlığın altını tekrar çizmesi olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin hiç soruşturma prosedürüne tabi olmaması ve bireysel şikâyet başvuru mekanizmasını yukarıdaki örneklerle sınırlı bir şekilde kullanması CEDAW Komitesi'nin yaptırımlarının bağlayıcı olmamasından kaynaklı düşünülebilir. Türkiye özelinde bireysel başvuru mekanizması yoluna gidilmesi AİHS kapsamında AİHM' ne olmaktadır. Bunun sebebinin de mahkeme kararlarının bağlayıcı oluşuyla açıklanabilir.

SONUÇ

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadın haklarının korunması ve toplumsal eşitliğin sağlanması açısından uluslararası alanda temel normatif çerçeveyi oluşturmakta ve devletlerin yükümlülüklerini denetleyen etkili mekanizmalar sunmaktadır. Periyodik rapor incelemeleri, bireysel başvurular ve soruşturma prosedürleri, Komite'nin hem önleyici hem de denetleyici rolünü pekiştiren araçlardır. Bu mekanizmalar, kadınlara yönelik ayrımcılığın sistematik olarak tespit edilmesini, ihlallerin raporlanmasını ve uluslararası standartlara uygun reformların teşvik edilmesini sağlamaktadır.

Türkiye örneğinde, Komite denetimi ağırlıklı olarak periyodik devlet raporları ve sınırlı sayıda bireysel başvuru üzerinden yürütülmüş; bazı başvurularda (ör. R.K.B.) ayrımcılık tespit edilmiş, bazıları ise başvuranların iç hukuk yollarını tüketmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Soruşturma prosedürü Türkiye bakımından henüz uygulanmamış, dolayısıyla denetim esas olarak rapor ve bireysel başvurularla sınırlı kalmıştır. Buna rağmen, CEDAW mekanizmaları Türkiye'de kadın haklarının güçlendirilmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanması açısından hukuki ve kurumsal reformları yönlendiren stratejik bir araç olarak işlev görmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

A. Aslı ŞİMŞEK, “Bir İnsan Hakları İhlali ve Ayrımcılık Biçimi Olarak Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kalıpyargıları: CEDAW Çerçevesinde Bir İnceleme”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 2, 2020, ss. 496-513.

Bilge BİNGÖL SCHRİJER, İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Yargı Dışı Korunması, Ankara, Adalet Yayınevi, 2023, s.87-93.

Bihterin Vural DİNÇKOL, “Kadının İnsan Hakları”, İnsan Hakları Hukuku ve Kadın, Dinçkol, Bihterin Vural (der.), İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul 2003, ss.13-20, s. 14-15.

Feride ACAR, “Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler”, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar, Durudoğan, Hülya/Gökşen, Fatoş/ Oder, Bertil Emrah/ Yüksekler, Deniz (der.), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, ss.185-195, s.190.

Demet ÖZDAMAR, CEDAW Sözleşmesi: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokol’ün, İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2009, s. 455.

Andrew BYRNES, “The Committee on the Elimination of Discrimination against Women”, Women’s Human Rights: CEDAW in International, Regional and National Law, Der. Anne HELLMUM, Henriette Sinding AASEN, Cambridge University Press, ss. 27-61, s.28.

Gülây ARSLAN ÖNCÜ, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Vakalarında CEDAW: Bireysel Şikâyet Başvurusu ve Soruşturma Usulleri Bağlamında Bir Potansiyel ve Etkililik Analizi, *Kadına Karşı Ayrımcılık Hukuk, Toplum, Devlet ve CEDAW* içinde, Der. Sevinç ERYILMAZ- Gökçeçik AYATA- Pınar ÇAĞLI, Zoe Yayınları, 2022, İstanbul, ss.273-311, s. 277.

Semih GEMALMAZ, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Cilt-1, İstanbul,2012, s.684.

Sevda BORA ÇINAR, “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) m. 2/f Işığında 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’ndaki Cinsiyetçi İfadelerin Değiştirilmesi Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 81, S. 2, 2023, ss. 349-376.

Uluslararası Hukuk ve Uygulama, **Der. Gökçeçik AYATA, Sevinç ERYILMAZ, Bertil EMRAH ODER**, İnsan Hukuku Çalışmaları, İstanbul Bilgi Üni-

versitesi Yayınları, 2010, s.550.

Gülay ARSLAN ÖNCÜ, “R.K.B.v. Türkiye”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:72, S.1, 2014, s.947-964.

Soruşturma Prosedürü Kararları

Mexico Inquiry, CEDAW/C/2005/OP.8/MEXICO, 27.01.2005.

Canada Inquiry, CEDAW/C/OP.8/CAN/1, 30 March 2015.

Philippines Inquiry, CEDAW/C/OP.8/PHL/1, 22 April 2015.

United Kingdom of Great Britain Northern Ireland Inquiry, CEDAW/C/OP.8/GBR/1,06 March 2018.

Kyrgyz Republic Inquiry, CEDAW/OP.8/KGZ/1,21.09.2018.

Mali Inquiry, CEDAW/C/MLI/1, 24.12.2019.

South Africa Inquiry CEDAW/C/ZAF/IR/1, 26 October-5 November 2020.

Bireysel Şikâyet Başvurusu Prosedürü Kararlar

Rahime KAYHAN, Communication No.8/2005, Committee on the Elimination of Discrimination against Women Thirty-fourth session 16 January-3 February 2006.

<https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/decisions-views/> (E.T.: 28.02.2026).

R.K.B v. Turkey, Communication No. 28/2010, fifty-first session, 13 February–2 March 2012. https://www.worldcourts.com/cedaw/eng/decisions/2012.02.24_R.K.B._v_Turkey.pdf (E.T.: 28.02.2026).

N.M. v. Turkey, Communication No. 92/2015, 9 July 2018. https://www.worldcourts.com/cedaw/eng/decisions/2018.07.09_NM_v_Turkey.pdf (E.T.: 28.02.2026).

S.T. v. Turkey, Communication No. 159/2020, 2 July 2025. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?Lang=iv&symbolno=CEDAW%2FC%2F91%2FD%2F159%2F2020&utm_source (E.T.: 28.02.2026).

CEDAW SÖZLEŞMESİ VE EK PROTOKOL İNTERNET KAYNAKLARI

“Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), https://treaties.un.org/doc/Treaties/1981/09/19810903%2005-18%20AM/Ch_IV_8p.pdf (E.T.: 26.02.2026)

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması İhtiyari Protokolü” (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women> (E.T.: 26.02.2026).

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW)”. (1992). Genel Tavsiye No.19: Kadına yönelik şiddet. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> (E.T.: 26.02.2026).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (1989). Genel Tavsiye No. 12: Kadına yönelik şiddet. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (E.T.: 26.02.2026).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (1990). Genel Tavsiye No. 14: Kadın sünneti (FGM). <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> (E.T.: 26.02.2026).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW). (2010). Genel Tavsiye No. 28: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?Lang=en&symbolno=CE-DAW%2FC%2FGC%2F28&utm_source (E.T.: 27.02.2026).

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele V. Ulusal Eylem Planı (2026–2030) <https://www.aile.gov.tr/ksgm>(E.T.: 26.02.2026).

Sözleşmeye taraf ülkelerin koydukları çekinceler için bkz. “Declarations and Rezervation” https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV8&chapter=4&clang=_en#85 (E.T.: 26.02.2026).

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Çevirisi yapılmış makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için özgün metinlerin ve makale sahibinden (asıl yazar veya hak sahibi yayınevi) alınan izin yazılarının da gönderilmesi zorunludur.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

Yapılan ön incelemede işbu yazım kurallarına uygun olmadığı tespit edilen makaleler, düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

1. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, hakemli bir dergi olup, yılda iki sayı olarak Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır.
2. Dergiye gönderilen makaleler başka bir yerde yayımlanmış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır; makalenin dergimize gönderilmiş olması, yazarın bu konudaki taahhüdü anlamına gelir.
3. Makaleler, Microsoft Word programında hazırlanmış olmalıdır. Ana metin, 1,5 satır aralığı ve Times New Roman karakterinde 12 punto, dipnotlar tek satır aralığı ve Times New Roman karakterinde 9 punto olarak hazırlanmış olmalı, CD veya elektronik posta ile editöre gönderilmelidir.
4. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nin yazı dili Türkçedir. Makaleler Türkçe yazılmış olsalar da, her makalede en az 100, en çok 200 kelimedenden oluşan Türkçe ve İngilizce öz ile her iki

dilde yazı başlığı ve beşer anahtar kelimenin makalenin başına eklenerek gönderilmesi gereklidir.

5. Yazarlar unvanlarını, çalıştığı kuruluş bilgilerini, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını ve elektronik posta adreslerini açık ve doğru bir şekilde bildirmelidirler.

6. Yazarların, dergiye gönderdikleri yazılarının denetimini yapmış oldukları ve bu haliyle basıma hazır olarak verdikleri kabul edilir. Yayın kurulu tarafından yapılan ön incelemede, bilimsellik (alan yönünden denetim) ölçütlerine ve dergi yazım kurallarına uyulmadığı ve olağanın üzerinde yazım yanlışlarının tespit edildiği yazılar geri çevrilir.

Yayın kurulu, yabancı dil özeti ve eser metninde gerekli görülen imla düzeltmelerini yapabilir.

7. Yayın kurulunca ilk değerlendirmesi yapılan yazılar, kör hakemlik sistemi uyarınca yazar adları metinden çıkarılır, iki hakeme gönderilir. Hakemlere gönderilen makalelere “Makale ID” numarası verilir ve bu numaralar yazarlara bildirilir. Yazarlar, makalenin durumunu makale takip sisteminden görebilir. Yazarlara makalenin hangi hakemlere gönderildiği ile ilgili bilgi verilmez. Hakemlerin raporlarında düzeltme istemesi durumunda yazar, sadece belirtilen düzeltmeler çerçevesinde değişiklik yapabilir. Yazar, hakemler tarafından önerilen düzeltmeleri yaptıktan sonra hakemlerin önerisi doğrultusunda tekrar hakem denetimine başvurulabilir. Hakemlerden biri olumlu, diğeri olumsuz görüş bildirdiğinde makalenin yayımlanmasına, editör görüşüne göre karar verilir. Yayımlanmayan makaleler, yazarına geri gönderilmez. Yazara durum hakkında bilgi verilir.

8. Dergide, hakem denetiminden geçen çalışmalar dışında, kitap incelemesi, mevzuat değerlendirmesi ve bilgilendirici notlara, yargı kararı

tahliline de yer verilebilir. Bu nitelikteki yazılar yayın kurulunca kabul edilebilir veya geri çevrilebilir.

9. Makaleler yayımlanmak üzere kabul edildiği takdirde, elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dâhil olmak üzere tüm yayım hakları İstanbul Aydın Üniversitesi'ne aittir. Yazarlar telif haklarını Üniversiteye devretmiş sayılır, ayrıca telif ücreti ödenmez.

10. Dergide yayımlanan yazıda ileri sürülen görüşler yazara aittir. Bu konuda Üniversite herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir.

11. Makalenin sonunda, makalede kullanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik sıraya dizildiği kaynakçaya yer verilmelidir. Yararlanılan kaynaklara ilişkin metin içindeki atıflar, her bir sayfa sonunda dipnot olarak gösterilmelidir.

Yazım Kuralları

I. Ana Başlık

İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve koyu harflerle, sözcüklerin ilk harfi büyük olacak biçimde yazılmalıdır.

II. Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i

Yazar(lar)ın ad(lar)ı ve soyad(lar)ı koyu, adresler ise normal ve eğik karakterde harflerle yazılmalı; yazar(lar)ın varsa görev yaptığı kurum(lar), haberleşme ve e-posta adres(ler)i ilk sayfada dipnot olarak belirtilmelidir.

III. Özet

Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 100, en fazla 150 sözcükten oluşan Türkçe “özet” ve İngilizce “abstract” bulunmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemeli; dipnot kullanılmamalıdır. Türkçe ve İngilizce özetleri altında bir satır boşluk bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar sözcüklere (keywords) yer verilmelidir. Yazılan İngilizce

özetin (abstract) üzerinde yazının İngilizce başlığı da verilmelidir.

IV. Ana Metin

A4 sayfa boyutunda, MS Word programı, Times New Roman yazı karakteri ile 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 3 cm., alt 3 cm., sol 3 cm., sağ 3 cm. boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar Türkçe ve İngilizce özet, şekil ve tablo yazıları da dahil 6.000 (altıbin) sözcüğü geçmemelidir.

V. Bölüm Başlıkları

Yazıda, sistematik bir bilgi akışı sağlamak üzere ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Yazıdaki tüm ara (normal) ve alt başlıklar (yatık) 12 punto ile sözcüklerin yalnız ilk harfleri büyük, koyu karakterde yazılmalı; alt başlıkların sonunda iki nokta üst üste konulmamalı ve bir satır sonra devam edilmelidir.

VI. Kaynakça

Yazının sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik sırayla yazılmalıdır.

Örnek

Kitaplar kaynakçada aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

Yazarın Soyadı, Adı, Kitabın Adı, Baskı, Yer-Yıl. Örneğin: GÜVEN, Kudret: General Principles of Turkish Law, B.2, Ankara, 2007. Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıf usulü: GÜVEN: s.135. Aynı yazarın birden fazla kitabına atıf usulü: GÜVEN (Enerji): s.80 ve GÜVEN (Kişilik Hakları): s.65

Makaleler kaynakça listesinde aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

Yazarın Soyadı, Adı, Makalenin Başlığı, Derginin İsmi, Cilt Numarası, Sayı Numarası, İlk ve Son Sayfa Numaraları. Örneğin: GÜVEN, Kudret: Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Esasları Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Başkent Üniversitesi Hukuk

Fakültesi Dergisi, 1(2): 35-56. Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıflarda şu şekilde yapılmalıdır: GÜVEN: s.55.

İnternette alınmış dokümanlar kaynakçada aşağıdaki şekilde yer almalıdır:

GÜVEN, Kudret: Cinsel Kimlik Üzerinde Hak Kavramı ve Korunması: Transseksüellik ve İnterseksüellik, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1 Sa.1, s.133-176, (<http://hukuk.baskent.edu.tr/dergi/arsiv/sayi-1/3.kudretguven.pdf>, Erişim tarihi: 10 Şubat 2016), Yazarın eserine ilk atıf açık olarak, daha sonraki atıflarda şu şekilde yapılmalıdır. GÜVEN: s.135.

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı
Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy-Küçükçekmece/İstanbul
PK:34295

Tel: 444 1 428 / Dahili: 23410

Faks: 0212 425 57 59

E-Posta: hukukdergi@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well. The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

1. Hukuk Fakültesi is a peer-reviewed journal which is prepared and printed by Istanbul Aydın University, the Faculty of Law twice a year (June and December).
2. The journal only accepts articles, reviews of judgement and translations, which are not published or accepted to be published previously. Articles which are created from the reports that are not published but presented in a scientific gathering can be accepted provided that the case is clearly stated in the footnote.
3. The manuscripts that are to be published in the June issue of the journal must be delivered till the 1st of April and till the 1st of October for the December issue. The manuscripts received after these dates will be evaluated for the next issue of the journal.

4. The preliminary evaluation of the manuscripts to be published are done by the Editorial Board. Those manuscripts that are evaluated by the Editorial Board and found to conform with publishing principles of the journal are sent to two different referees. Referees decide whether to publish, revise or reject the manuscripts and in each case the authors are informed.

5. In case the referee demands a revision in his report, the author is expected to change the text only within the limits given by the referee. The manuscripts that are expected to be revised must be completed and resend to the Editorial Board within 30 days. Manuscripts that are sent within the specified period will be queued to be published in the next issue. The referees who demanded the changes may also evaluate manuscript revision.

6. In case referee decides to reject the manuscript in his report, a second referee review is conducted. The manuscripts that are not returned from referee reviews within the specified period are evaluated for the next issue of the journal unless the authors demand otherwise.

7. Editorial Board reserves the right to publish manuscripts which have positive referee reports, in the upcoming issues of the journal depending on the intensity of the related issue.

8. The manuscripts must be delivered to Istanbul Aydin University, Law Faculty Deanship prepared as a CD in addition to three other hard copies in A4 paper size, on the two of which the name of the author is not specified. The authors are expected to specify their titles, the institutions they work in, their open address, contact number and e-mail addresses.

9. A copy of the journal will be sent to the authors free of charge.

Editorial Principles

I. Main Title

Written in bold letters, the main title must be congruent with the text content expressing the treated subject in the best way. The main title must not exceed 10-12 words of which initials must be capitalized.

II. Author's Name(s) and Address(es)

The name(s) and surname(s) of the authors must be typed in bold whereas the addresses must be typed in italic letters. If there are any, the title(s) and the workplace(s) of the authors as well as their contact information must be indicated on the first page with a footnote.

III. Abstract

The article must include an abstract in both English and Turkish (özet) languages, which briefly and clearly summarizes the subject of the text and consists of at least 100 and at most 150 words. The abstract must not refer to the cited sources, figures and graphic numbers used in the text or contain footnotes. Authors must provide keywords consisting of at least 3 and at most 5 words leaving an empty line under the English and Turkish abstracts. The Turkish abstract must also have its title in Turkish.

IV. Main Text

The text must be written with Times New Roman font-type, 12-point font size leaving 1,5 space between lines and 3 cm margins on top, bottom and both sides of an A4-sized MS Word page. The pages must be numbered. The text must not exceed 6000 (six thousand) words including its Turkish and English abstracts, figures and table contents.

V. Sub-titles

The section and sub-titles may be preferred for delivering the information

in an orderly way. All the section (regular) and sub (italics) titles must be written in 12- point size, bold characters, capitalizing only the initial letters of each word in the title. Sub-titles must not be followed by a colon (:) and the text must begin after an empty line.

VI. Bibliography

The bibliography must be given at the end of the text in an alphabetical order.

CONTACT INFORMATION:

Istanbul Aydin University, Faculty of Law

Beşyol Mah. İnönü Cad. Nu:38 Sefaköy-Küçükçekmece/İstanbul

Postal Code: 34295

Tel: 444 1 428 / 23410

Fax: 0212 425 57 59

E-mail: hukukdergi@aydin.edu.tr